

POSLEDNÍ SBOHEM

SNIMEK FRANTIŠKA JEBAVEHO

O ASI, S BÁSNÍKEM SMUTENKY

INTERVIEW
S JANEM SKÁCELEM

Znáte důvěrně moravskou turkyň — jak vám bylo bez ní v krajně banánů, na sever od 17. rovnoběžky?

Kukuřiči jsem ve Vietnamu neviděl, ale slyšel jsem o ní. Pěstují ji kmeny na horských planinách. Sur les hauts plateaux, jak říkávali Francouzi, dokud byli pány Vietnamu. Nedostal jsem se tam. Fíkali mi však, že lidé, živení kukuřičí, jsou silnější, vytrvalejší a odolnější než velká část národa, jejíž osudem je rýže. Do sítě: ale nezapomenu na něžnou zelen rýžových polí v deltě.

Ukazoval jste mi dráčka zalitého v alkoholu a kulěčky zalité v těle bomby. Spadlo na vás něco — či spadlo něco z vás tam na východ od středoevropského středočí?

Alkohol byl z Číny a je praktický! Když tu láhev rýžové kořalky vypijete, máte aspoň draka. Opravdového. Střepina bomby se zalitými kulčičkami je z Vietnamu. Pochází z tak zvané bomby „à bille“, český by se to dalo říci bomba s pilulkami. Těch „pilulek“ je v jedné bombě několik tisíc. Při výbuchu se rozstříknou na všechny strany. Viděl jsem v nemocnici děvčátko, které jich mělo v těle čtyřicet. — Na mne nepadlo našťásti nic. Jednou jsem však zvedl střepinu protiletického

granátu, která spadla na zem dva kroky ode mne. Byla horká, popálil jsem si prsty a zase jsem ji upustil. Kdyby ji někdo dvacetkrát zvětšil a zasadil kolmo do podstavce, mohla by být vystavena na výstavě abstraktního sochařství. — Jestli něco spadlo ze mne? listě. Laciný optimismus, ze všechno bude v pořádku když uspořádáme k své spokojenosti věci kolem sebe a budeme tiše a zbaběle šťastní ve svém malém, ale vlastním štěstí.

Mluvilo se a mluví o „duši“ Východu. Považujete něco takového, nebo jde o pohodlný mýtus?

Duše Východu existuje a jmenuje se tisíciletý hlad. Jestli nerozumíme Asii, a my ji dokonale a tragicky nerozumíme, je to proto, že jsme syti a nikdy jsme opravdu nehladověli. Sytý hladověmu nevěří, říká staré přísloví. Když to přísloví obrátíte, pochopíte dnešní Čínu.

Musil jste se také někdy ponořit do země před ocelovými ptáky?

Chodil jsem do krytu bedlivě a poctivě. Měl jsem často strach. Nestyděl jsem se za to nikdy. Myslím, že stydět by se měly ti, kteří mne za obrovských nákladů (milióny a milióny dolarů) nutili, abych vlezl do díry vyztužené dvě-

ma betonovými skružkami, seděl tam s tlukoucím srdcem na patách, přikrytý kulatým poklopem. Nač jsem přítom myslel? Vzpomněl jsem si na Diderota a jeho slova: Tenhle svět není stvořen pro mne — a já pro něj také ne.

Nepřipadal jste si ve Vietnamu jako „vysoký bílý muž“?

Připadal jsem si jako člověk příliš těžký, neohrabaný, který jí více jídla, než má zapotřebí. Při náletech jsem ubíral v krytech místo nejméně třem Vietnamcům a styděl jsem se za to. Kdybych byl na frontě, tak by se to do mě dobře střešovalo. A neměřím víc než slabých 170 centimetrů. Spíš o jeden nebo dva centimetry méně.

Jak zpívají Vietnamci, když mluví? To je mi pořád záhadou — snad to básník ví lépe...

Vietnamština je jednoslabičná řeč a aby zásoba slov stačila, vypomáhá si tóny. Má jich šest, o dva více než činština. Vietnamská básně je čistý zpěv. Proto můžeme poslouchat vietnamské básně, aniž rozumíme slovním. Moc jsem to vietnamským básníkům záviděl.

A nebylo by lépe po té daleké cestě mlčet a dělat...?

Ale co? Tahle otázka mne zrovna trápí, ale něco budu muset říci. Bylo by to velice zbabělé, nechat si svůj zmatek, svou hrůzu a své obavy jenom pro sebe. Pokusím se o to v seriálu, který bych rád napsal pro Literární listy. Snad to dokážu.

Oleg Sus

ZVON

Jan Zahradníček

Na byt a stravu jsem v ulici Bartolomějské
Včera vánoce dnes březen a jarní svátky zde slavím
Ale drsný křik racků nedělá jaro v cele mě
když navečer stoupá skrze mříž od Vltavy

A Vltava spěchá městem od jihu na sever
unášejíc na hřbetě lesklém to královské panoráma
Tam dole pod mosty syrová voda je plná ker
rackové krouží a lidé jdou okna jsou zotvírána

Nevidím V tom velkém zatmění lásky jak spravedlivo
s očima ke zdi slyším Zvon Zikmund kajcínů z Hradčan
těžkými údery buší v to staré zdvo
a kovové prozpěvuje žaln žaln jak začal

To přes hlavy živých hlas mrtvých volá nás ze žaláře
To mezi Bylo a Bude sevřeno úzkostí bije
Srdce té země ten zvon slyší ten slavný nárek
kdo venku jdou slyší hlas země jež v soužení je?

Nevím Je jarně A básníci večer cestou do klubu
u řeky stanou Ani zvon ani řeka nic neříká jim
Jdou večer v klubu je jich pár a jsou sami
Nikdo se s nimi nepje Někdo je neposlouchá

(Tuto báseň napsal Jan Zahradníček v březnu 1953 ve vězení Státní bezpečnosti v Bartolomějské ulici v Praze.)

SNIMEK JANA SKÁCELA - FOTO E. KRNEK

Jirí Hanák

Je v Praze jedna stavba, ke které vzhlížím s úctou. Domnívám se, že svou kvalitou předčí vše, či skoro vše, co bylo v Praze v uplynulých dvaceti letech postaveno. Je to s podivem a přece logické: když se rodila, státi prý u betonových míchaček a zednických lžic, u koleček a nákladních automobilů s kvádry právníků, profesori, účetní. Oficiální jméno ta stavba nemá. Možná, že ji znáte pod jménem neoficiálním: Most inteligence.

Nevím přesně, proč se stavěl. Vím však, že těžko bychom hledali stát, ve kterém by se inteligence mohla chlibit takovým pomníkem. Má to však jeden háček. Pomník — ale koho? Čeho? Stavěla ho inteligence. Pracující? Ta těžko. Nepracující tedy? Soudě však podle mohutnosti a kvality díla, musela to být inteligence zatracené pracující. Tak tedy jinak: není to pomník inteligence, je to pomník vztahu naší společnosti k inteligenci v určitém historickém období.

Jsem také inteligent, alespoň svým vzděláním, a — dlužnůž ze zvyku připojím — s pro mnutím inteligent. Zvyk je

zvyk. Jsem však především občan tohoto státu a příslušník generace, která dnes se zvláštění příchutí může poukazovat na své čisté ruce. Čisté třeba už jen proto, že dosud neměla příležitost si je zašpinit. Generace, která za deset let obsadí důležitá místa v tomto státě, jak jsme na to připraveni? Taktov:

Společnost vynaložila nemalé prostředky a úsilí k tomu, aby nám nezapomenutelně vtloukla do hlavy jednoduchou rovnici: studovat — rovná se něčemu podezřelému, špatnému, nedůstojnému, což je nutno kompenzovat během studií zvýšenou politickou aktivitou a po vystudování pokud možno co nejvyšším platem. Nikdy se nevráží nebezpečný klín mezi dvě skupiny společnosti tak snadno jako v letech mládí a dospívání. Kdo odchází ze základní školy do výroby, ten byl spolehlivý automaticky. Pionýry věst nemusel. Kdo studoval, ten musel spolehlivost prokazovat všelijak. Asi proto, že práce ve škole nebyla za práci považována.

Za zmínku stojí i naše odborná příprava. Kdybychom věřili tomu, co nás ve škole učili, dostala by historie našich národů a její velikáni pětivorný obraz. Figuroval by v ní totiž klerikál Komenských, vrah dělníků Masaryk, který „síl“ dával preťtu do trumpetů, jakýsi Oa-

pek, který kromě Matky popsál ještě několik kilogramů papíru nepřítelšnými pokusy. Ostatně — odrodilý kosmopolita. Na Slovensku by se to hemžilo buržoazními nacionalisty, dobře placenými dotary od CIA. Stále sice platilo, že jedna a jedna jsou dvě, lež jistě to moc nebylo, protože kybernetika byl výmysl potměšilých imperialistů. S docela nepatrnou nadsázkou se dá říci, že jsme prošli školou, aniž by se nás skutečně vzdělání dotklo.

Rekl jsem, kdybychom věřili. Netýká se jen toho, co nám k věření předkládala škola. Ve stejné míře se týká toho, co nám bylo předkládáno novinami, politiky, nejvyššími orgány k ověření. Příliš mnoho slibů. Příliš mnoho slibů, o kterých věděl každý, i slibující, že už stanou pohádkou. Nedůvěra se stala našim základním životním pocitem.

Není to tvrzení nikterak nadnesené. Konfrontace slibů a skutečnosti byly totiž drastické. V bytech, stavených jen z fečnických tribun, se bydlí nedá. Pochybují, že by někdo

z dnešních „přátel lidu“ jel v posledních letech s tímto lidem třeba rychlíkem z Prahy do Brna. Na Orlický snad vede dobrá silnice — patrně jediná dobrá u nás. Šestsettrojka není tramvaj. Organizované ponižování pracujících, roztáčených ve zběsilých kolotočích nefunkčních služeb a dluhováni distribuci, ponižování našich turistů kapesným, které by žebrák považoval za nedostačující milodar pod standartou — upřed je do budování socialis-mu! Jaký to rozpor! Možná, že právě tady by se lehce našla odpověď na otázku, proč tak málo mladých lidí má zájem o členství ve straně.

Náš pocit nedůvěry je jiného zrna než zklamání u těch, kteří vstupovali do Února o deset let starší. Těm snad svaté a oprávněné nadšení vydrželo déle, snad z trosk tohoto nezaplaceného tvůrčího pocitu živoří dodnes. Nám bylo dvacet let později, v roce 1958. V době, kdy nevinní lidé stále ještě seděli ve vězeních a kdy nám ještě ani nebyla servírována málo věrohodná pohádka o jakýchkoli roztočených mlýnech, do kterých spadli sami mlýnáři.

O mužích, vyznamenaných „za odhalení protistátního spikleneckého centra“ se takně milčelo i v oně mlynské pohádce. Z takových věcí se dala těžko čerpat důvěra, nadšení, zápal. Osení demokratizace, nesměle rašící po dvacátém sjezdu, začalo ještě před první agrotechnickou hřívou. Chut' a možnost vyřizovat si účty za zavřenými dveřmi administrativní metodou zůstaly. Připomeňme proces s ministrem Barákem, o kterém se dodnes s nesnesitelnou cudností mlčí.

Leďnové plěnum ÚV KSČ naší generaci přineslo něco, v co už snad žádný z nás ani nedoujal. Totiž víru. Přesněji řečeno — možnost víry. Bez nadsázky a patosu řečeno, víru v to, že náš další život přeče jen snad prožijeme v ovzduší a prostředí, důstojném socialistického člověka. Příliš dlouho jsme však žili v obaoplném ovzduší nedůvěry a nebylo by upřímné, kdybych se tvářil, jako by nedůvěra, ten ponižující stav mysli, zmizela během měsíce. Jsme na prahu nejlepších sil. Poprve v našem

životě slyšíme v posledních dvou měsících hlas, na který jsme tak dlouho čekali. Někdo nás potřebuje, někdo nás volá, a poprvé v tom volání neslyšíme přiměs faleš. To dodává důvěry i sebedůvěry, to dodává chut' k životu a práci, to dodává dokonce chut' k obětem, které jistě každý z nás bude muset přinést. Chut' k obětem a svaté nadšení k nim už zde bylo několikrát. Bylo zneužito odporným způsobem. Ti lidé v ÚV KSČ, kteří našli odvahu k několikařádné bitvě s „přáteli lidu“, s těmi, kteří přivedli naši vlast tam, kde teď je, títo lidé a strana, naše strana, má v nás k dispozici kapitál, který nikde ve světě neležel na cestě a u nás se vyskytuje už jen sporadicky. My máme v nových lidech a v novém vedení ÚV kapitál, jehož cenu si velmi dobře uvědomujeme. Potřebujeme se navzájem, obě strany potřebují pomoc. Vzájemné zklamání by byla katastrofa. Protože mít druhý Most, at už Most inteligence či Most generace v jakékoliv podobě, by si naše společnost už těžko mohla dovolit.

JIRÍ HANÁK

O MOSTU INTELLIGENCE

S VLADO CLEMENTISEM (SNÍMEK ARCHIV UK)

Jan Kavan a Alexandr Kramer ženy s podobným OSUDEM

SERIAL
ROZHOVORŮ
STUDENTA
S VDOVAMI
PO
POPRAVENÝCH
V PROCESU
Z ROKU 1952

Hovoří Lída Clementisová

...Vladimír Clementis: jeden z nejbližších přátel a agentů Beneše, starý agent americké, anglické a francouzské špiónážní služby, zuřivý slovenský buržoazní nacionalista, nepřítel lidu a Sovětského svazu, který se velmi brzy sešel se Slánským na jedné protilidové veletržní platformě. Tento renegát se stává ministrem zahraničních věcí." (Ze závěrečné řeči hlavního žalobce dr. Josefa Urválka 26. listopadu 1952.)
O den později vyhlásil předseda senátu Státního soudu dr. J. Novák rozsudek nad vedením protistátního špikeckého centra v čele s Rudolfem Slánským:
...Vladimír Clementis, nar. 20. 9. 1902, bývalý ministr zahraničních věcí... jsou vinni... že po době trvající dobu až do svého zatčení, jednak v Praze, jednak i na jiných místech
I. všichni se spojili postupně jednak navzájem, jednak s dalšími osobami k pokusu zničit samostatnost republiky a lidové demokratické státní zřízení, které je zaručené státní ústavou, přičemž toto zřízení značnou měrou ohrozili...
II. Slánský, ...Clementis... jednak se postupně spojili navzájem i s osobami jinými, jednak vešli ve styk s cizí mocí nebo s cizími činiteli v úmyslu vyzradit státní tajemství a úmyslně státní tajemství cizí moci vyzradili, přičemž se tohoto činu dopustili, ač povinnost uchovávat státní tajemství jim byla výslovně uložena... jejich činy se týkaly státních tajemství zvláště důležitých a dopustili se jich způsobem zvláště nebezpečným, ve značném rozsahu a po delší dobu, přičemž Frejka, Clementis... se tohoto činu dopustili jako členové organizace, jejížž účelem je vyzradit státní tajemství...
...a odsuzují se... k trestu smrti."

LÍDA CLEMENTISOVÁ NA SNÍMKU PETRA HODANA

nem Peter Hron, stává členem Gottwaldovy vlády. Ne však nadlouho. Dochází k procesům s Rajkem a Gomulkou, Clementis odjíždí do Ameriky...
STUDENT: Ale v Americe Clementis přece po prvních varovných zprávách někomu do Prahy telefonoval, ne?

Ano, hovořil přímo s Gottwaldem, který mu slíbil, že se mu nic nestane. Napsal Vladovi také dopis, ale ten nemám. A tak se Vlado vrátil. Byl brzy zbaven svých funkcí, na čas se stal ředitelem státní banky, a pak ho v jedenapadesátém zatkl. Ležela jsem tenkrát s chřipkou, šel na procházku s Bročkem a už se nevrátil. Bročka propustili po devíti měsících, chudáka molého... Mne zatkl měsíc po Vladovi, když jsem odmítla potvrdit, že Vlado utekl do Jugoslávie. Byla jsem tam třiadvacet měsíců. Od té doby mám omrzliny, každé jaro se mi otvírají a krvácují. Musela jsem v cele chodit bosa denně desítky kilometrů, jednou jsem narazila na železo u záchoda a zlomila si nárt. Nikdo mi to neošetřil...
STUDENT: Bili vás?

Ne, to ne. Jenom jednou mě strašně bolel zub, tak mi zavázali oči, odvedli do ordinace, tam mi spoutali ještě ruce a nohy a bez injekce mi jej vyškubli.
STUDENT: A omluvili se vám aspoň po propuštění?
Ne, nikdy. Jenom za Vladu mi po jeho rehabilitaci dali 50 000.
STUDENT: Rehabilitaci?

To vlastně žádná rehabilitace nebyla, ta v roce 1963, tenkrát si mě pozvali na ústřední výbor... napřed mě vyzvali do kanceláře, ale pak se mnou mluvili jenom v hovorě... nějaký Tondl, pracovník aparátu. Říkal, jaký byl Vlado ohromně, jak byl nespravedlivě popravený, ale přeci jen se v Paříži dopustil úchylinky... když řekl „ale“, tak jsem vyltla jak vos a rekla jsem jim, že je to nespravedlivé, že žádám plnou Vladovu rehabilitaci a že já nemám tu možnost, ale že strana se musí postarat, aby byl Vlado plně do všech důsledků rehabilitován.
STUDENT: V květnu 1963 jsem byl (Kavan - pozn. red.) na setkání maturantů s představiteli strany a vlády, při té příležitosti jsme hovořili s prezidentem republiky i o procesech. Soudruh Novotný tenkrát o Slánském a některých dalších prohlásil, že je směle jejich vlastní mlyn, Margolig například nazval zcela neviným a o Clementisovi řekl, že samozřejmě není vinný z věci, z níž byl v r. 1952 obviněn, ale že přece jenom jeho projevy v Paříži škodily straně. Nevíte, co tím měl mít na mysli?
Nejspíše mínil Vladovu kritiku sovětsko-německého paktu o neutočení. A možná taky jeho názor na válku s Finskem: Vlado řekl, že je to imperialistická válka. A měl pravdu, oni na to ještě přijdou, že měl pravdu. On tenkrát při našem posledním desetinútovém rozhovoru věřil, že se jednou otevrou archívy, jak říkal, a lidé se dozvědí pravdu. Pak teprve může dojít k důsledné rehabilitaci.
STUDENT: Jak si představujete takovou důslednou rehabilitaci?

Především musí být potrestáni praví vinníci, zvláště Siroký a Bacilek. Novotný byl od 6. září 1951 tajemníkem ÚV KSC, od 6. prosince 1951 členem předsednictva ÚV KSC a od září 1953 prvním tajemníkem ÚV KSC. Vladovým největším nepřítelem byl Viliam Siroký, to byl podle mne inspirátor jeho smrti. Již na IX. sjezdu KSS napadl Vladu, Laca Novomeského, G. Husáka a další jako buržoazní nacionalisty. Těsně před tím, než jsem jela za Vladem do Ameriky, pozvali mě Čepičkovi na večer. Byl tam i Siroký, Kopecký a Slechtovi. A Slechtová říkala: Paní Clementisová, vídte, že žena takového zrádce, jako byl Rajko, musí o všem vědět a musí tedy také trpět. Já jsem tenkrát žlasla, co mi to říkají. Na letišti mě šla vyprovodit Margita Si-

roká, ta se potom, co Viliam Siroký přestal být tím, čím byl, zastřelila.
Viliam Siroký toužil se stát ministrem zahraničních věcí, taky se jim po Vladovi pak stal. Když mě propustili, tak se Siroký o mně vyjádřil, že se diví, že jsem nespáchala sebevraždu. Snad mu také řekl, jak to bylo v té Ruzyni. To mě tam zavedli do podzemí, zvlékli dohaha, vážili, měřili, fotografovali ze všech stran, hledali, jestli nemám nějaké zvláštní znamení, zuby mi přejeli a nakonec se zeptali, kdo by m: mohl identifikovat v případě mé smrti... tak jsem rekla, že Viliam Siroký. Strašně mi vynadali.
...Mnoho uvědujících důkazů o činnosti špikeckého centra bylo získáno až po zatčení Slánského... Velmi cenný byl materiál z MNO, získaný za aktivní pomoci soudruha Čepičky. Dále z ministerstva zahraničních věcí, kde soudruh Siroký osobně sám pomáhal hodnotit materiály... (Karol Bacilek na celostátní konferenci KSC 17. prosince 1952.)
Dokumenty jsou, žel, stručné, a co je ještě horší - je jich málo. Archívy dosud neprohlédly. Dokazují se jen velmi těžce, domněnka stihá domněnku. Snad kdybychom si mohli přičíst nějaké další listiny, motáky poslané z vězení ústřednímu výboru strany, prezidentovi, dopis Vladu Clementisovi Klementu Gottwaldovi apod. To se dnes však stále ještě nesmí...
STUDENT: Vy jste nikdy nezádala, třeba jako pani Margoliová, přešetření rozsudku? Nemáte žádné dopisy, odpovědi apod.?
Ne, nemám, nikdy jsem nic podobného nepsala, neměla to smysl, ani dnes to nemá dosud smysl. Zádala jsem jen o znovupřijetí do strany, nevzala mě, přý jsem už stará... bylo mi 51 let... přý bych se musela odstěhovat do dělnické čtvrti, tam by mě snad přijali. A o urnu jsem žádala, to ano, ale marně, Vladův popel vysypal do kanálu na Pankráci.
STUDENT: Kdo vám řekl, že jste příliš stará na to, abyste mohla vstoupit do strany?
To mi řekl Bacilek, a pak mi to řekl na ÚV Hron.
STUDENT: Pavel Hron, ten, co je dneska předsedou ústřední revizní komise?
Ano.
...Kurs na umělé hledání tzv. nepřátel v řadách KSC začal být prosazován v souvislosti se zatčením, vyšetřováním a procesem s László Rajkem v Maďarsku v roce 1949. V této době začal vykonávat velký tlak na s. Gottwalda Matyáš Rákosi, který se ho snažil všemožně přimět k souhlasu se zatčením několika desítek funkcionářů KSC, zejména z řad bývalé emigrace v Anglii a španělských interbrigadistů. Předal mu dokonce jejich jmenovitý seznam s odůvodněním, že jde o osoby, s nimiž přý L. Rajko a jeho družičky údajně spolupracovali ve prospěch imperialistických špiónážních center...
Klement Gottwald byl zpočátku toho názoru, že nelze sňahem považovat za špióny všechny funkcionáře v počtu asi 60 osob, které Rákosi doporučoval zatknout. Vyjadřoval se v tom smyslu, že u nás je situace jiná, neboť naše strana pracovala vždy legálně a v důsledku toho byla menší možnost pronikání cizích živlů do jejich řad." (Sdělení ústředního výboru KSC o porušování stranických zásad a socialistické zákonnosti v období kultu osobnosti z dubna 1963.)
Rákosi, to byl jeden z hlavních vrahů... Gottwald se ještě telefonicky tápal Stalina, zda má dát Vladovi milost... Stalin řekl, že ne... ale hlavní vrah byl Rákosi se svým seznamem. A Vladu mu v Budapešti dělal obhájce!
Ta sdělení ÚV KSC o porušování stranických zásad, to bude asi ten materiál, co mi na ÚV půjčili přičíst, ale nedali mi jej. Rozsudek z roku 1963, jímž byl ten původní zrušen, taky nemám, ani jsem ho nečetla. Nemám vlastně žádný doklad o Vladově rehabilitaci.

Když se mnou tenkrát v třiašedesátém jednali na ÚV tak špatně... tak jsem si rekla, než takovou rehabilitaci, to ať mě radši tramvaj zjede... A pak jsem si rekla, že si tedy budu Vladu rehabilitovat sama. A dala jsem Laci Novomeskému svůj nejcennější poklad - tři červené sešity Vladových poznámek ze skotského internačního tábora Glenbrantner Camp, rukopis Nedokončené kroniky. V šedesátém čtvrtém jsem ji vydala. O rok později vyšla i česky. Jsou v ní zveřejněny i dopisy, které Vlado napsal několik hodin před popravou:
...„Navzdory vřekému sa zrodili lepší časy - i keď cesta k nim je tvrdá a často krutá. Ak som pre niečo žil, tak pre toto... spomínam. Že som azda predsa len urobil aj kus dobra pre iných, pre spravlivú budúcnosť, v ktorú som veril a neprestal veriť..."
A on skutečně udělal dost. Jenomže to i dnes po tzv. rehabilitaci vypadá, jako by si to uvědomovali jen Slováci.
Ano, na Slovensku byl Vlado rehabilitován absolutně. Tam je přímo milován. Má tam také plno pamětných desek. Slováci se ke mně vždy chovali skvěle. Zvlášť Husák a Novomeský. Ze členů ÚV KSC se ke mně velmi pěkně choval Lenárt. Také nepovažoval Vladovu rehabilitaci za dostatečnou... Také za mnou přišla dr. Holtíková, která napsala Vladův životopis... pak vydal jeho knihu Duch našich časů... vysílali také o něm krásný pořad v televizi, ale Praha to nepustila, šlo to jen po bratislavském okruhu a na Moravě. Přý se jim to v Praze zdálo příliš smutné a soudruh Hendrych řekl, že je to nevhodné.
...„Clementis, tento pomocník a chránělec Benešův, tento zrádce vysokého stylu, jehož vystupování se tak zamlouvalo anglickým lordům, si marně nasazoval masku roduvého Slováka... Slovenský vlastenec a špión! To nejde dohromady, obviněný Clementis! Urážíte i před tímto soudem ty slovenské vlastence, kteří bojovali a mřeli za národní a sociální práva slovenského lidu, kteří dnes budují šťastné Slovensko v socialistickém Československu." (Josef Urválek)

...„Zároveň rozhodl vrátit (ústřední výbor KSC - pozn. aut.) nebo přiznat členství ve straně M. Svermové, J. Smrkovskému, V. Novému, V. Clementisovi, G. Husákovi, L. Novomeskému... s tím, že vzhledem k jejich politickým chybám i nedostatkům potvrdil jejich vyloučení z ÚV KSC... (Sdělení ÚV KSC.)
Jaké to byly politické chyby a nedostatky? „Chyby“ slovenských soudruhů poněkud blíže osvětluje projev soudruha Novotného v Koších 12. června 1963, kdy nazval kritiku buržoazního nacionalismu na Slovensku, vyjádřenou na IX. sjezdu KSS, správnou... V prosinci téhož roku však ÚV KSC se rozhodl považovat kritiku buržoazního nacionalismu za neoprávněnou a vyloučení soudruhů Husáka, Novomeského a Clementise ze strany i z ÚV KSC za neopodstatněné. Tlak slovenských členů ÚV KSC tak slavil první úspěch.
STUDENT: Mohla byste nám říci, jak jste žila po vašem propuštění?
Dvanáct let jsem pracovala v Národní knihovně jako samostatný odborný bibliograf, neměla jsem být lidem moc na očích. Ale tam mi bylo dobře. Chtěli však na mne - tedy ředitel knihovny a Karol Bacilek - aby se přejenovala. Samozřejmě jsem odmítla.
Mé rodiče vyloučili ze strany a do čtrnácti dnů je vyhodili z bytu. Potom se do jejich bytu nastěhoval Čepičkův pobočník. Naši měli být přestěhováni do domu, kde místo podlahy byla ušlapaná hlína, vešla by se tam jen postel nebo skříň, tak si rodiče vzala k sobě sestru... bratři se také museli přestěhovat, jeden pracoval v Tesle jako bruslič, druhý, akademický malíř, s bidou sháněl zaměstnání. Nyní pracuje v atelieru Svobodného slova. První se po rehabilitaci dostal zpět na ministerstvo zahraničí a je dnes prvním tajemníkem na našem velvyslanectví v Londýně.
STUDENT: Lidé, kteří vás tenkrát zadrželi, však museli být do jisté míry odvázní, ne? Pani Margoliová nám například vyprávěla, že nemohla sehnat ani místo uklizečky.
Daleko odváznější byli například lidé, kteří se přímo odmítli zúčastnit té špinavé hry. Právníci Salnar a Blaha šli raději do dolů, než aby se stali laťkami v rukou vrhů.
Otázka viny je jistě velmi složitá. Dnes se každý snaží zbavit se svého dílu odpovědnosti a omlouvá se virou, neznalostí, disciplínou, kázní, bezmocností. A přece existují příklady mravní statečnosti, které ze všech těchto „argumentů“ dělají pouhý výmluvu. Boj mezi etikou a strachem z existence musel někdo prohrát. Ale ti lidé, u nichž zvítězila obava z jejich budoucnosti a stali se poslušnými šroubečky v hrůzném stroji, nemohou - či aspoň ti méně otrlí - mít klidný spánek. Dokazují to nejmíro slova dr. Boženy Pátkové, sestry Lídy Clementisové: „Když jsem se v průběhu procesu šla uklidnit procházku v parku, spatřila jsem tam předsedu senátu státního soudu dr. J. Nováka, který se celý trásl a byl viditelně na pokraji nervového vyčerání." "Nejvyšší soud ve veřejném zasedání... dne 14. května 1963... rozhodl takto... byl porušen zákon... V důsledku toho se rozsudek státního soudu v Praze... zrušuje.
...skutečnosti, které ukazují na to, že kdyby býval státní soud hlouběji zkoumal věrohodnost důkazů, které u hlavního líčení provedl, byl by už tehdy zjistil, že celé řízení... je nezákonné, neboť výsledky bylo dosaženo nezákonnými vyšetřovacími metodami orgánů Bezpečnosti." (Rozsudek Nejvyššího soudu) "Strana nyní udělala definitivní tečku ke všim nezdravým a škodlivým... co v období 1949-1954 zplodil také u nás kult osobnosti. Dala plný průchod pravdě a nabrala nové síly do boje za radostné zítřky Československé socialistické republiky." (Sdělení ÚV KSC) ???

16. III. 1968.

Poznámka autorů: V textu jsme několikrát citovali i ze dvou dokumentů, které u nás, bohužel, dosud nebyly zveřejněny. Sdělení ÚV KSC o porušování stranických zásad a socialistické zákonnosti v období kultu osobnosti vyšlo zatím jen v Le Monde 29.-30. května 1966.

V den zveřejnění rozsudku napsal spisovatel Ivan Skála, dnes stále ještě člen ÚV KSC, poslanec NS, člen ÚV SCSS, mj. tato slova:

„Tři prosté dubové lavice se prohýbají pod tíží zločinů, které napáchali, a které v sobě nesou zrádní špikelec. Ale všechna tato státní tihla, po léta vršené škudcovství, upří zraza, obrovské chuchvalce pijavice, všechna tato státní tihla spadla z našeho lidu. Těžko se nám dýchalo pod tou tíhou, ale nedokázali nás udusit žoldáci imperialismu. Nyní bez nich budeme s pokojnou myslí pracovat a zpívat, houpat na klíně děti. Nyní se pod tou tíhou udusí sami.
Jaká služba, taková výslužka. Psovi psi smrt!"

A 3. prosince 1952 byla spáchána justiční vražda.

...Den předtím mě upravili, jak mě znal, ozářili horským sluncem, píchli mi arsenové injekce, aby Vlado nepoznal, že jsem také zavřená, a blízko něho v Ruzyni, a přivedli mě k němu. Varovali nás, že nás poslední rozhovor musí být přísně šoukromý. Za každým stála stráž. Vlado se tenkrát rozložil: „Keby som vedel, že je to také neľudské, tak by som nikdy nechal súhlas, aby sem žena prišla." Hovořili jsme o soukromých věcech, ale nejen o nich. Pamatuji si, jak věřil, že... „za deset rokov aj odo mňa pozdravíš socialistickú Európu!"

Pa hrozně noci, kdy jsem drhla podlahu v cele, abych zahlala muživě myšlenky, mi ráno vedoucí věznice oznámil, že rozsudek byl v půl páté vykonán, a že nikdy nevidět jít někoho na smrt tak statečně jako mého Vladu a nikdy nepoznat tak krásný vztah mezi dvěma lidmi jako mezi námi.

STUDENT: Slyšeli jsme, že přý ještě někdo vysoko hodnotí Vladovu statečnost...?

Ano, to je pravda. Tehdejší ministr národní bezpečnosti Karol Bacilek, který byl přý povražděn, když Vlado věšeli, mi řekl, že se Vlado choval jako kavaler...
STUDENT: Mohla byste nám říci něco bližšího o vašem životě s Vladem, a jak to bylo, než ho zatklí?

A Lída Clementisová vypráví o tom, jak před válkou poznala obětavého komunistického právníka V. Clementise (hájí tenkrát i Viliama Sirokého obviněného z velezrady), jak potom, jako jeho manželka, za ním podnikala strastiplné cesty, aby ho vždy nalezla v některém vězení. Byl zatčen v Paříži v r. 1939, pak zas internován v r. 1940 ve Skotsku...
Hana Benešová, ale i Osuský, Ripka a další mu chtěli pomoci, ale musela jsem je odmítnout. Byla jsem ženou revolucionáře, věděla jsem, že nesmím ani v nejmenším zradit a uškodit jeho politice.
„Je možno považovat za náhodu, že v roce 1939 agenti anglické buržoazie vždy na smrt nenávídněho z komunismu, z podnětu agenta Ripky spěchají zachraňovat před nacisty dva komunistické poslance Slánského a Clementise?" (Ze závěrečné řeči dr. J. Urválka.)

O 11 let později:
...„Je zjištěno, že Clementis se v roce 1939 dostal na protistraničnou platformu a že měl již dříve po celou dobu emigrace i po ní, když byl ve funkci státního tajemníka a později ministra zahraničních věcí, úzké styky s reakčními politiky Ripkou, Osuským a Benešem...“ (Z rozsudku Nejvyššího soudu v Praze r. 1963.)

Po válce se Clementis, populární doma z doby odboje, kdy v rozhlase BBC vystupoval pod jmé-

student 3

7 / ROZHOVOR S PRAŽSKÝM BISKUPEM Dr. FRANTIŠKEM TOMÁŠKEM /

bible není mrtvá kniha

Pane biskupe, jste nástupcem arcibiskupa dr. Josefa Berana či nikoliv?

Arcibiskupa dr. Berana jmenoval v roce 1965 svatý Otec kardinálem v Římě, přičemž mu ponechal titul arcibiskupa pražského. Mne potom jmenoval apoštolským administrátorem se sídlem v Praze.

Takže před rokem 1965 jste byl světicím biskupem olomouckým?

Ano. Mohl byste říci, jako čelný představitel katolické církve, něco o politických procesech s církevními hodnostáři v padesátých letech?

Velká většina biskupů a knězů byla odsouzena pouze za věrné plnění povinností. Jejich kladnému postoji k církvi a ke svatému Otci byl dán punc protistátní činnosti pro spojení s Vatikánem.

Jaké konkrétní přestupky proti zákonu uváděla obžaloba?

Například že kněz četl Pastýřské listy svého biskupa (což je jeho služební povinnost), že rozšiřoval texty modliteb, životopisy svatých, náboženské úvahy a meditace a jiné náboženské texty, a nejen to, že si je sám tiskl bez státního souhlasu a tedy protizákonně. Ovšem bez těchto listů by kněz nemohl dobře pracovat... Nehledě na to, že po náboženských textech je u věřících obrovská poptávka. Staly se i případy, že studující teologie byli odsouzeni za pokračování ve studiu i v letech kdy bohoslovecká fakulta byla zavřena. Přednášející samozřejmě rovněž nešli postihu. Mimoto mnozí pykali za to, že hovořili o otázkách náboženství ke skupině věřících mimo kostel.

Byli některé kněží skutečně spojeni se západními rozvědčkami?

Na špiónáž jsou jiní specialisté a mezi kněžími se jech vyskytlo asi tolik, jako mezi příslušníky kterékoli jiné společenské skupiny.

Ti, kteří byli odsouzeni neprávem, jsou již plně rehabilitováni?

V současné době se nemůže vrátit k výkonu svého povolání asi tisíc pět set knězů. Pracují ve výrobě.

A měli všichni rádné soudní procesy? Ne, zejména biskupové byli odstraněni administrativně. Stát jim — docela prostě — odňal práva k výkonu pastýřské služby. Rada duchovních emigrovala do zahraničí, i někteří katoličtí spisovatelé.

Myslíte, pane biskupe, že ateistická propaganda byla vystupňována ad absurdum?

Koexistence marxismu a církve je velmi složitá otázka. Garaudy o tom říká: „Je nepopiratelnou skutečností naší doby: budoucnost lidstva není možno vybudovat proti věncím ani bez nich: budoucnost lidstva nemůže být vybudována také bez komunistů a proti nim.“ Každý člověk má na světě své místo a svou povinnost. Každá strana, jež se v určité historické situaci chopila moci, musí respektovat i druhé strany, jestliže si chce tu moc udržet. Církev chce budovat lepší svět, to je její program. Je to i program marxistické ideologie. Ale ke splnění ideologií přece jenom dojíti nemůže: existují některé aspekty nebo formy uskutečňování lepšího přístupu, které druhá strana nepřijme. Ale možná, že je to jen otázka času a historického vývoje, vývoje filosofie.

Existují nějaké zásadní spory mezi katolickou církví a československým státem?

Papež Jan XXIII. a také Pavel VI. se zasloužili o jejich podstatné zmírnění, ne-li dokonce o jejich likvidaci. Od roku 1948 neexistuje v Československu oficiální zástupce svatého Otce, budova nunciatury v Praze ve Votivské ulici je od té doby prázdná. Avšak při upínání a trvalém přerušení diplomatických styků by byla budova nunciatury zrušena. V současné době se očekává dohoda mezi paprzem a československou vládou a jestliže vše dobře dopadne, což lze očekávat, chargé d'affaires Vatikánu opět zaujme své místo.

Posouvá se, pane biskupe, původní náplň křesťanských termínů jako morálka, láska, štěstí, víra, pokora?

Myslím, že se neposouvá, ani nemění. Nezhstáváme pouze na platformě zákona přirozeného, budujeme ji dále a obohacujeme o to, co nám přinesl Kristus. V tom smyslu také říkáme, že chce-li kdo být opravdu dobrým křesťanem, musí být především dobrým člověkem. V tom je to lidské, co je nám všem společné; naši platformou je vlastně spolupráce. Komunistický mravní kodex je totožný s naším v oblasti tohoto zákona přirozeného, to znamená v tom, co je každému společné; určité mravní zásady nelze nikdy eliminovat.

Je možná nějaká jiná nebo nová interpretace Bible?

Ano, pokud jde o zpřesnění toho, co je pouze dobové, nebo toho, co je nutno chápat jako osobní výklad pisatele biblických textů. Jako ve všem, i v Bibli je zapotřebí dobru se jádra, definice onoho poselství, které bible člověku přináší. Je důležité a potřebné zpřesňovat, rozlišovat. Bible není mrtvá kniha.

Gardavského studie Bůh není zcela mrtve vás jistě, pane biskupe, zaujala?

Tato studie vzbudila ve filosofických kruzích značnou pozornost; osobně spatřuji její největší přínos v tom, že konstatovala a potvrdila obecnou existenci víry v Boha: v některých lidích není plně uvědoměná, snad ve většině, a právě tyto lidé tvoří početné řady tak zvaných „křesťanů anonymních“. Nejsou formálními členy církve, nikdy se o ni ani bliže nezajímali. Jsou to prostě dobří lidé, pracovití a k sobě snášenliví, žijící v duchu obecně platného mravního kodexu, a mají tak před Bohem větší hodnotu, než křesťan organizovaný, ale povrchní a vlažný...

Dovrátíte se, pane biskupe, že nás stáť měl někdy v úmyslu katolickou církev likvidovat, postupně, administrativní cestou?

Po osmačtyřicátém roce bylo jasné řečeno, že pokud zde budou věřící, je v zájmu státu duchovně je uspokojovat. Někdy to prázdná slova, i když samozřejmě se vším spokojení nejsme. Jak jsem řekl, vede se v současné době mezi církví a státem jednání, i když zatím neoficiální a za zavřenými dveřmi; církev žádá obsazení diecézí biskupy, zlepšení pracovních podmínek pro kněze a řádové sestry, zlepšení výchovy dorostu a mnoho jiného, a zavazuje se, že nebude nezároveň způsobem zasahovat do veřejného života nebo hospodářského chodu země. Právě tyto otázky jsou však nesmírně složité a jejich vyřešení vyžaduje maximální úsilí na obou stranách.

Očekává církev něco od posledních zasedání ÚV KSČ?

Rozhodně. Především konečnou nápravu různých přehmatů z dob nedávno minulých, ať už jakéhokoli charakteru; čím více budou věřící, jichž konečnou není zanedbatelný počet, uspokojování ve svých duchovních potřebách, tím aktivnější budovateli nové společnosti se stanou.

A ještě poslední otázka, pane biskupe: myslíte, že na bohoslovecké fakultě u nás budou moci studovat i bezvěrci, samozřejmě i ženy?

Jinde ve světě je to zjev docela běžný. Dokonce je známo, že bývá více laických posluchačů než kandidátů svěcení kněžského. Od druhého vatikánského koncilu se i u nás zavádí mnoho nového. Při bohoslužbách například ustoupila latina jazyku národnímu. V kostele svatého Ignáce se jednou týdně tv úterý v 17.30) slouží rytmická mše svatá za doprovodu kytar a podobně. Avšak o studiu bezvěrců a ateistů na naší bohoslovecké fakultě jsem mluvil jen s děkanem fakulty a ten se zatím postavil proti; i když v jiných státech může doktorát teologických věd dosáhnout i laici, třeba i žena, děkan soudí, že u nás situace tak daleko ještě nedozrála.

(Rozmlouval ZR)

/ ROZHOVOR S VÍTĚZSLAVEM GARDAVSKÝM, AUTOREM KNIHY BŮH NENÍ ZCELA MRTEV /

STUDENT: Není to poněkud paradoxní spojení: voják a filosof? Přinejmenším v dnešní době není příliš obvyklé.

GARDAVSKÝ: Uznávám, že podplukovník filosofie zní hrozně. Ale konečnou Descartes byl jednou dobu voják. Takže co! To spojení je, myslím, v určitém ohledu velice dobré: poslání vojáka má totiž existenciální rozměr. Vždyť armáda je jediná instituce, která klade na občana požadavek obětovat vlastní život — to je obsaženo v přísaze. Má to svůj háček. Pokud se nebere tento fakt vážně, potud je vojna dost nesmyslná a absurdní hra. V opačném případě vzniká spousta problémů, jež si filosofa vyžadují: problém lidské integrity, odpovědnost, uniformita a anonymita, nepřátelství, hra na válku a skutečná válka — to jsou některé z problémů, které by třeba filosof v uniformě mohl řešit. Navíc si myslím, že filosofie je pro důstojníka potřebná i proto, že byl dost dlouhou v dějinách prototypem našeho dnešního pilota. Anatol Franc má báječnou historiku o jednom takovém statečném kumpánuovi: milého abbé Coignarda. Abych nevzpomínal Švejkovy nadřazenosti!

STUDENT: Takže toto spojení jako paradoxní nepociťujete?

GARDAVSKÝ: Ne, vůbec. A kromě toho mi Vojenská akademie skýtá velkou volnost pro to, čím se chci ve filosofii zabývat. Také kolektiv lidí, s nimiž pracuji, je svým způsobem jedinečný. Je tu dobrá parta, to vždycky nebývá.

STUDENT: Měl byste tytéž podmínky, kdybyste nebyl marxistou?

GARDAVSKÝ: V daných souvislostech ne. Asi bych nemohl být na katedře filosofie. Tento stav se vytvořil v minulých letech, zatím trvá, i když je sotva udržitelný. Dovedu si představit situaci, že na katedru budou přicházet mladí lidé, kteří nemusí být nutně marxisty, ale kteří budou dobrými filosofy. Jako marxista bych je tam měl hrozně rád.

STUDENT: Pane Gardavský, který z významů Starého zákona je podle vás pro dnešního mladého intelektuála nejdůležitější, nejsoučasnější?

GARDAVSKÝ: Myslím si, že je to vyzva k angažovanosti, ochota riskovat vše dosažené v každé nové situaci — soukromé, nebo společenské. To se mi zdá být obsaženo v celé struktuře Starého zákona: Člověk něčeho dobývá, něčeho může dobývat teprve tehdy, když se odhodlá k činu, na který zatím nestačí, který o krok přesahuje jeho síly, a přesto se

pro něj rozhodne. Riskuje — ale bez toho není tvorba. Tento námět se mi zdá být pro každého mladého člověka ohromně přitažlivý, protože opakovat se, být kopií něčeho, nebýt samostatný, být jen jakýsi epifenomen někoho jiného, to nikoho neláká. Ale vytvořit originál, to snad přece posouvá člověka i lidstvo dál. Ono se velice brzy zjistí, že je to velice těžké a odpovědné vůči druhým. Lidé Starého zákona se o tom přesvědčují na každém kroku. To je třeba Jákobův případ. Je v tom zvláštní napětí, které cítíte celou bytostí, až do konečků prstů. Starý zákon má obrovskou vnitřní dynamiku.

STUDENT: To jste se pokusil vyjádřit také ve své hře.

GARDAVSKÝ: Ano. Jákob vznikl, protože jsem cítil, že si musím filosofickou myšlenku ozkoušet smyslově. Nešlo to jinak než přes herce. Jsem jim za to moc vděčný.

STUDENT: Ve své knize Bůh není zcela mrtve nabízíte — jako ateista — člověku možnost, již nazýváte láskou.

GARDAVSKÝ: Ten pojem je dost nepřiměřený, ale lepší asi není. Víte, pro situaci tvorby nemáme dost rozčleněné termíny. Inspirace, talent, takové to něco... Chcete-li, pak „láska“ mi vyjadřuje neodbytné nutkání stvořit něco, co by případně mohlo druhého učinit poněkud blaženým. Jenže to má tu tvrdou podmínku: překročit se všemi riziky. Nikdy nevím, jak to dopadne.

STUDENT: Nabízíte člověku možnost žít dnes tak, jako by měl již zítra zemřít; zbavujete ho Boha a dáváte mu tuto šanci. V čem se liší od požadavků křesťanské morálky, jež káže konat dobro? Jejím konečným soudcem je Bůh, váším smrt.

GARDAVSKÝ: To je velice stará myšlenka, napsal ji Marcus Aurelius. Proto se tady věřící s nevěřícími nemusí konfrontovat. Uznají ji oba. Jinde to ovšem má smysl, zvláště tam, kde marxistický ateista zjistí, že jeho partner zastává ateistickou teologii. Slyšel jste už o teologii mrtvého boha a teologii po smrti boha? Její vyznavači nevěří ani v osobního boha, ani v posmrtný život, ani v nesmrteľnou duši, a přece jsou teologové. Zdá se mi, že s naším prostinkým vědeckým ateismem nevystačíme.

STUDENT: Co si myslíte, že naše společnost udělala pro svobodu člověka (aby mohl žít podle mravního postulátu, který předkládáte, musí být člověk svobodný)?

GARDAVSKÝ: Když to rozmyslíme důkladně, asi moc ne. Asi se ani moc udělat nemohlo. Ty obětní podmínky... Socialismus je spíšotence. Já si představuji, že být svobodnou znamená tvořit podle své vnitřní zákonitosti. Je tu determinace vnější nutnosti, a její poznání bude vždy důležité. Ale chybí-li to první, společnost nemůže nedegradovat, i kdyby měla techniku a průmysl jako hrom. Zatím proto v základech chybělo skoro všechno, takže vznikala někdy iluze, jak by ta ekonomická báze byla všechno. Jistě, je (zvlášť u nás) ohromně důležité, ale je to přece jen základna života, ne život sám.

Moc mě teď zajímají děti, jak si hrají. Takové dítě nedělá nic z nějaké vnější nutnosti, ono si hraje a to je vše. Je vřelost šťastně tvoří. Ale kdy končí dneska dětský věk, věk hry? A je tak absurdní představit si, že se bude prodlužovat? Nevím, jsem nějak čím dál tím víc pro to, aby lidé mohli stále míř pracovat.

STUDENT: Situace dítěte (a umělce) je ovšem výjimečná.

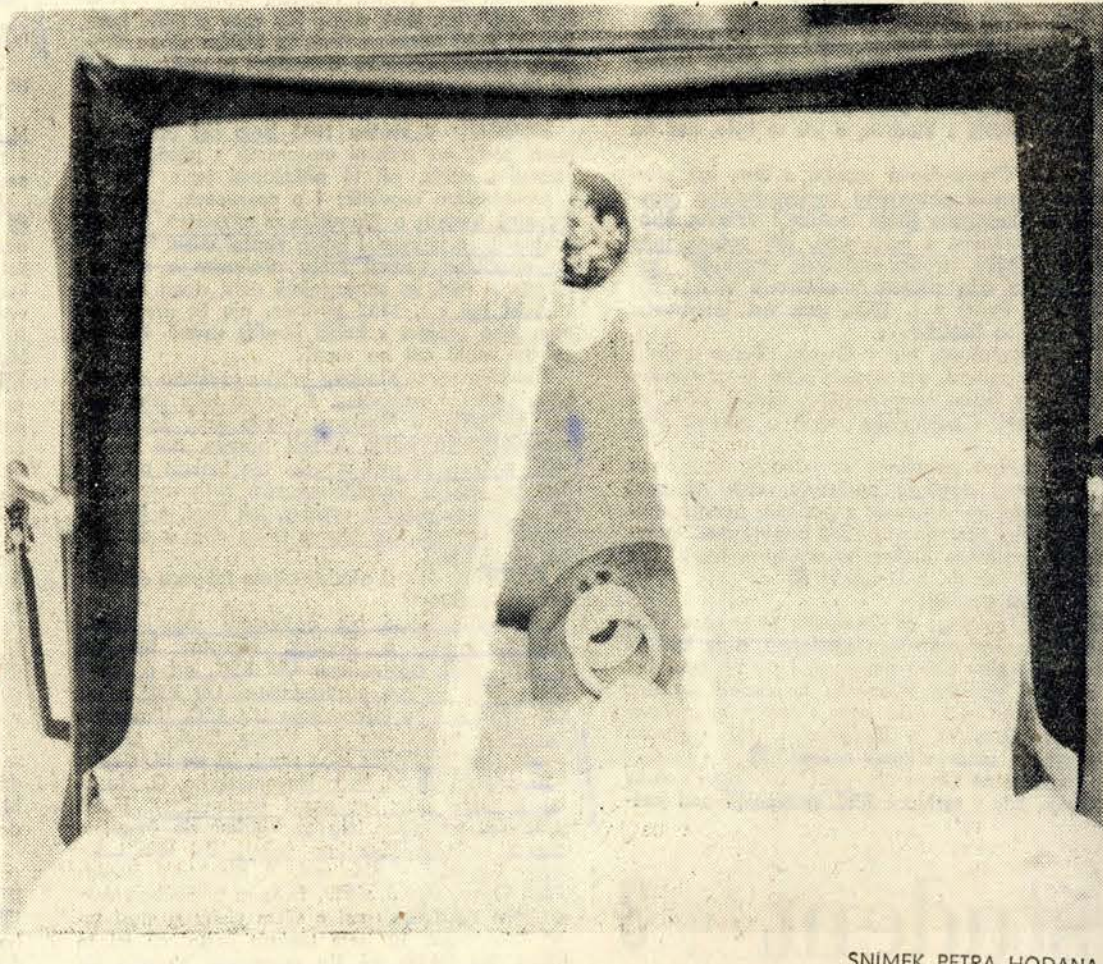
GARDAVSKÝ: No jo, za to mohou dosavadní dějiny.

STUDENT: Přijmu-li vaše vymezení těmito výjimečnými situacemi, pak může být člověk svobodným (a plným) i v dobách nejhoršího tlamství a útlaku.

GARDAVSKÝ: Ne. Myslím, že ne. Protože hra potřebuje reálný prostor. Jak ho udělat co nejušší? Vidím smysl socialismu v tom, jak pro hru (nebo situaci tvorby, jak chcete) vytváří podmínky, aby byla stále možnější. Co jsme pro to udělali za 20 roků? Dost v materiální sféře (ale taky diletantsky, že nás to málem zruinovalo), dost málo jinak. Nikdy jsem nechápal, čeho se dosavadní vedení — poté, co se upevnila moc socialismu — bálo. Proč bych se měl jako marxista bát jakékoli ideové konfrontace? Proč bych si ji neměl spíš přát ve sféře svobodného setkávání? Protože totiž jinak nemám ani já šanci.

STUDENT: Jakou můžete jako marxista v tomto státě a v tomto roce nabídnout lidem morálku, bere-li jim boha?

student 4

VINA BEZ TRESTU

GARDAVSKÝ: Rozhodně ne desatero nebo kodex. Mně je dost proti myslí normativní morálka, protože je vnější a abstraktní. Myslím si, že ty nejdůležitější normy si ukládá člověk sám a musí si je ukládat a že teprve tyto normy rozhodují o tom, jestli bude jednat mravně nebo ne. Taky se tomu říkálo hlas svědomí. Nutilo člověka angažovat se v souladu se sebou samým. Ale být sebou samým — neznamená to žít všemi jinými?

STUDENT: Jistě uznáte, že tyto normy si většina lidí neklade. Jakým způsobem je chcete k tomu připustit?

GARDAVSKÝ: Myslíte, že mám recept? Sám pro sebe si odpovídám: provokací — něčím tak kvalitním, jak jsem jen schop, něčím takovým, k čemu prostě nelze mlčet. Když nemám úspěch, tak asi nemám ještě dost kvalitního. Ačkoli — každý se setkává denně s někým, koho může provokovat, ne?

STUDENT: Myslíte, že takovou provokací bylo třeba vystoupení Vaculíka, Klímy aj. na sjezdu spisovatelů?

GARDAVSKÝ: Spoustu lidí to provokovalo. A různé lidi různě. Jedny ke vzteku a k násilnostem, jiné třeba ke škodolibé radosti. Věřím, že nejvíce z těch, kteří Klímu a Vaculíka skutečně četli, to provokovalo k svědomité úvaze o tom, co je pro socialismus snesitelné a co ne. Jak je vidět, (toto snesitelného se nahromadilo dost. Takže máme šanci angažovat se pro něco, s čím v sobě i ke světu obстоjme podstatně líp. Socialismus se musí vytříbit. Bez provokací to asi nepůjde.

STUDENT: Myslíte, že existuje nějaké nezadatelné právo?

GARDAVSKÝ: Ano, právo na lidský titul. Jenže se mi zdá, že to není nic, co by se dalo jednou provždy abstraktně určit. Co je s lidským titulem v zemích, kde mají lidé hlad, nebo kde mají strach? Co je jím u nás právě teď?

Teď přesah odvahy má pokaždé jiný rozměr. Definice člověka, definice lidského titulu je dána vždy tím, o co lidé posunuli dosavadní svět o kus dál. Ten kus, ten krok, je vždy nová definice člověka. Do jejich zmatků vstupuje vždy jen to, co v ní předtím ještě nebylo. Vracím se k myšlence tvorby a tvůrců...

STUDENT: A co ostatní normální smrtelníci?

GARDAVSKÝ: Jak to, co? A vlastně, kteří „ostatní“ jsou lidé, kteří umřou a neposunou svět ani o kousek dopředu, nepřidají nový znak do definice? Nevím — asi jsou.

Ale i ti, kdo za celý život nic nevytvorí, jsou v jedné a téže lidské struktuře. V ní má každý možnost poměřovat se ve smysluplných relacích. V ní jsou začlenění i tvůrci, kteří světu dávají impuls, i druzí, od nichž nikdy nevyjde, ale kteří jsou naprosto nezbytní, aby lidstvo bylo úplně, dějiny živé a tvorba pokračovala. Ale přiznávám se, že mne vztah mezi tvůrci a těmi druhými dráždí — chtěl bych o tom něco víc vědět. Nebo zažít.

STUDENT: Věřil jste někdy v Boha?

GARDAVSKÝ: Ano.

STUDENT: Čeho podle vašeho mínění dosáhla dvacetiletá ateistická propaganda u nás a jaké je postavení církve v naší republice.

GARDAVSKÝ: Myslím, že ateistická propaganda toho přilíš mnoho nedosáhla. Zní to dost tvrdě, jsem si velice dobře vědom těch naprosto poctivých energií spousty lidí, kteří se snažili s nejlepší vůlí. Výsledky jsou však spíše negativní. Byl to pokus rozbit jakousi duchovní strukturu bez dostatečného citu pro její hodnoty a především bez dostatečné kultivované vlastní ideje.

Pokud se týká církve u nás (jinde to je jinak), zdá se, že v ní narůstá hlubší smysl pro socialismus. Je to ještě pořád dost složité věc, jednak je tu plno předsudků vůči komunismu, jednak ani my jsme dosud nedali křesťanství skutečně vážnou příležitost, aby si mohli vytvořit teologicky relevantní stanovisko k socialismu. A taky jsou v církvích konzervativci, v zahraničí i u nás, i když třeba se dají na vedoucích místech. Zdá se, že podstatně lépe na tom jsou příslušníci protestantských církví. Jsou myšlenkově živější, jsou v kontaktu se současnými teologickými proudy, které odvrhují strnulé dogmatické náboženské představy, mají chuť se angažovat. V katolické církvi u nás se projevuje už řadu let stagnace. Je to způsobováno i institucionálně; katolická církev byla vždycky méně pružná. Ale dnes už to není jenom instituce, protože i v římsko-katolické církvi se děje ledačco progresivního. Myslím však, že naši společenský představitelé katolicismu (Plojhar, Beneš) nemají zájem o nové proudy; připadá jim zřejmě nepohodlné, aby se vnitřní život katolické církve u nás rozvinul.

STUDENT: Myslíte si, že je nutné pokračovat v tzv. ateistické propagandě?

GARDAVSKÝ: Ne, ten problém se dnes posunul, vypadá docela jinak. Nemůže jít o ateistickou výchovu ve starém slova smyslu. Nemůže jít o světonázorovou výchovu, která bojuje proti jakémukoli duchovnímu primitivismu, jakémukoli šarlatánství a jakýmkoli fetišům, ať jsou náboženské, nebo nenáboženské, ho rázu. Zaměřovat výchovu jen na to, abychom potřeli křesťanství a nechávat mýty a fetišy jiného druhu, nenáboženské, mi připadá krátkozraké. V Social. akademii navrhujeme přechod od monologu k dialogu a ke spolupráci marxistů a křesťanů na světonázorové kultivaci těch 40 procent nevyhraněných občanů našeho státu.

STUDENT: Poslední otázku: Jaké jsou vyhlídky dalšího spoluzítí státu a církve u nás?

GARDAVSKÝ: Pokud se týká koexistence státu a křesťanských církví, tak si myslím, že tady nejde a nemůže jít o nějakou mlčící koexistenci. Stát nemůže být konfesionalním státem, nechce-li se vracet k situaci před politickou emancipací. Ani marxismus nemůže být státní konfese, ale něčím, co je svobodně a vášnivě zastáváno — stejně jako své přesvědčení zastává křesťan. Marxismus i křesťanství mají jakési společné základy, to se snažím ve své knížce vyjádřit. Ale nejen marxismus a křesťanství, také současná filosofie. Jde tedy o to, dostat se ke společným kořenům, přijít na to, co jsme jako Evropané, abychom se mohli dostat do dialogu také s jinými než evropskými národy. A to je dnes nezbytné a zítřka ještě nezbytnější. Musíme přijít na to, co máme společného.

Diskriminující způsob myšlení nemůže vést než k diskriminaci marxismu. A to jako marxista nechci. To spíš tu odvalu, to angažmá, to riziko!

22. února 1968 [autorizováno 14. března].

S Vítězslavem Gardavským rozhloval

Tomáš Pěkný

Dne 15. listopadu 1962 došel na ÚV KSČ tento dopis:

„... dovolte mi, abych Vás upozornila na závažná fakta, pro která moje dcera, osmnáctiletá Nataša Motyčková, přišla o život. V roce 1962 byla přijata na Vysokou školu chemickotechnologickou v Praze Dejvicích (do nultého ročníku) a odešla na praxi do chemických závodů v Zdužici u Mostu. Byla přidělena k obsluze dopravních pásů. Po dvoudenním zpracování (aniž prošla školením bezpečnosti) nastoupila 4. října na noční směnu, a odlehlé pracoviště a zcela sama. Jednalo se o rizikový úsek v těsné blízkosti nekriticky běžících válců...“

Nebudu ten dopis citovat celý. Je dlouhý a tragický a vyplývá z něj, že nekriticky běžící vále Natašu do sebe vtáhly a zabily jí; okresní soud v Mostě shledal tenkrát vinnými směnového mistra, vedoucího provozu a vedoucího výroby, kteří nedodrželi bezpečnostní předpisy, a odsoudil je k podmíněným trestům. Matka Nataši se ptá: Jsou tak nízké tresty pro obviněné odpovídající míře jejich viny na smrti mé dcery?

Obžalovaní se na druhé straně necítí za smrt Nataši vůbec odpovědní a odvolávají se k vyšší instanci: Krajský soud v Ústí nad Labem je skutečně 20. prosince 1963 zprostil viny.

Situace, která nastala po tomto zprošťujícím rozsudku, byla spletitá. Případ řešil i Nejvyšší soud a rozsudek krajského soudu zrušil. Konečně situace vyvrcholila až 29. srpna 1967 usnesením Generální prokuratury, jež potvrzuje verzi obvodního prokurátora pro Prahu 4 dr. Fišera a městského prokurátora v Praze (zastoupeného dr. Teplanem), že „šlo o nepředvídanou náhodu, kterou nelze trestně postihnout“.

Při studiu spisu, jenž má tisíc tři sta stran (sic!) je však zcela zřejmé, že rozhodnutí prokuratury nevychází z objektivních zjištění, a jak potvrdili někteří právníci, je v rozporu se zákonem. Ale v rozporu se zákonem je už prvotní způsob vyšetřování skupinou VB, která bezprostředně po činu rádně neohlédla místo údajného pracovního úrazu, neboť jí ani nenapadlo, že třeba, teoreticky, o pracovní úraz nemuselo jít, a nezařadila ani soudní nebo alespoň úplnou pitvu, takže tvrzení, že jde o pracovní úraz je jen hypotézou nikterak nevyvracející domněnku matky Nataši, že mohlo jít o násilí neznámého pachatele, zvláště když je zde tvrzení vyšetřovatele Poláka, který se na místo činu dostavil několik minut po úraze; nadstrážmistr Polák „podle polohy těla, jeho poměrně netknutosti a nepoškozenosti“ naprosto vylučuje možnost úrazu způsobeného transportérem.

Dle městského prokurátora v Praze je příčina a způsob smrti studentky Nataši dostatečně objasněn skupinou expertů [ing. Jiří Novotný, ing. Josef Salač, doc. ing. Zdeněk Cvek], kteří ve svém posudku mimo jiné říkají:

„... z polohy chodidel je patrná přibližně i poloha těla v okamžiku, kdy

došlo k zachycení transportérem. Podmínka stability vyžaduje, aby těžiště těla leželo nad chodidly. Škrabka [již Nataša vyhrabovala spadlý koks pod transportérem — Z. R.] měla směr přibližně rovnoběžný s osou pásu. Je možné vyloučit, že by N. klečela; podle výpovědí svědků měla čistě montérky. Jakmile došlo k zachycení konce škrabky, snažila se N. M. zřejmě škrabku vytáhnout. Ta však byla plně zachycena přítláčením bubnem a pohybovala se rychlostí pásu 2m/sec. N. M. silným zatažením za škrabku ztratila rovnováhu a naklonila se směrem k ose pásu. Potom se instinktivně chtěla oprít o nějakou pevnou část. Opřela se však o přítláčený buben, jehož existenci si vůbec neuvědomovala nebo alespoň v tomto okamžiku, a proto jí byla ruka vtlačena mezi buben a pás. Mezitím se škrabka dále posunovala a způsobila jí smrtelné zranění. Celý děj proběhl, zjištěno výpočtem podle délky škrabky a rychlosti pásu, asi za necelou jednu vteřinu... nic nenavědčuje domněnce, že mechanismus úrazu by mohl být v příčinné souvislosti s následným jednáním dosud nezjištěné třetí osoby.“

Na expertize znalců si však musíme povšimnout jedné maličkosti: že byla vypracována 8 července 1966, tedy čtyři roky po smrti Nataši; kdo zaručí, že se na pracovišti za tuto dobu neudály změny, jež mohly expertizu nějakým způsobem ovlivnit? A proč byla vypracována tak pozdě? Matka Nataši žádala soud v Mostě už v roce 1962 a Krajský soud v Ústí nad Labem v roce 1963, aby si vyžádal posudek Ústavu pro soudní lékařství v Praze, případně dodatečnou soudní pitvu, ale vyhověno jí nebylo.

Konečně, dnes chtlí cokoli prokázat je pozdě, případ je uzavřen, v podstatě byl uzavřen už 7. prosince 1964, když vyšetřovatel ministerstva vnitra pod čj. VB/4 — 2014/401 — 64 napsal: „... Nedostatek původního vyšetřování, zejména neprovedení ohledání místa činu a soudní pitvy, nelze odstranit a nelze je ani nahradit rekonstrukčními úkony. Pro úplné objasnění věci za daných možností bylo provedeno vše, co bylo možno.“

„Všecko je vina Nataši, neměla tam prostě lézt.“ výstižně shrnul celou věc JUDr. Teplan z Městské prokuratury v lednu tohoto roku.

Připustíme tedy tvrzení prokuratury, že Nataša byla usmrcena zcela „regulérně“, (neboť byla-li usmrcena neregulérně, viník by byl odsouzen, žalobce tu přece je) při výkonu svého zaměstnání. Odmítneme předem případné úvahy, zda práce s lopatou na noční směně v koksovne měla co dělat s praxí vysokoškolačka (vysokoškolačky!) a odmítneme vůbec všechny společenské, sociální a jiné aspekty tohoto případu a držme se pouze právní stránky věci.

Dozvíme se, že z několika zákonů a úředních vyhlášek (jež považují za nepodstatné citovat) vyplývá zcela zřejmá povinnost směnového mistra, vedoucího provozu a vedoucího výroby pečovat o

dodržování bezpečnostních předpisů při práci a zejména dbát o zabezpečení věškerých strojů a zařízení.

Je nesporné, že dopravní pás, který tedy usmrtil Natašu, nevyhovoval platným bezpečnostním předpisům; to bylo v průběhu vyšetřování nezvrátnitelně dokázáno zrovna tak, jako upozornění bezpečnostního technika Urbana, aby obviněný nedávali praktikanty k těmto zastaralým zařízením z roku 1942; oni to přesto učinili a nevzali na vědomí ani jeho další žádost, aby Nataša z tohoto rizikového pracoviště odešla.

Přes všechna tato a jiná fakta vyšetřovatel Správy VB kapitán Válka 12. ledna 1965 napsal:

„... je patrné... že nejde ani o zavinený pracovní úraz, jak bylo uvedeno v rozsudku okresního soudu v Mostě a potvrzeno krajským soudem v Ústí nad Labem. Konstatování zavinění u obviněných bylo neopodstatněné. V případě nejsou povinné znaky skutkové podstaty trestního činu, objektivní a subjektivní stránka, čili nemůže jít o trestní čin. Jde o nepředvídanou náhodu, kterou nelze trestně postihnout... Navrhují, aby... trestní stíhání bylo zastaveno, neboť je nepochybné, že se nestal skutek, pro něž se trestní stíhání vede.“

Městská prokuratura v Praze, která se věci zabývala naposled (po vrácení spisu Nejvyšším soudem k došetření) tento názor vyšetřovatele nekriticky přejala a trestní oznámení proti obviněným zastavila. Tento názor převzala i Generální prokuratura.

Jestliže však bezpečnostní technik marně upozorňoval vedení provozu na neodpovídající stav zařízení a později, rovněž marně, protestoval proti zařazení Nataši k transportéru, je nutno považovat chování obviněných za zanedbání jejich základních povinností, za opominutí, a opominutí je, jak známo i studentu z tretího ročníku práv, forma jednání, které se v právní terminologii dělí na konání (přímé) a opomenutí. Tím je subjektivní stránka trestního činu dokonale naplněna; obvinění se vzhledem ke své dlouholeté praxi a kvalifikaci a konkrétním okolnostem na pracovišti bez přiměřených důvodů spoehali, že k pracovnímu úrazu nedejde, ačkoli právě vzhledem ke své dlouholeté praxi a kvalifikaci a konkrétním okolnostem na pracovišti měli a mohli vědět, že k úrazu může dojít; byla to přímá jejich povinnost ze zákonu a jejich funkce vyplývající. Jedná se proto o zavinění ve formě vědomé nedbalosti; k jejich odsouzení by stačilo už prokázání nevědomé nedbalosti. O nějaké „nepředvídané náhodě, kterou nelze trestně postihnout“ zde tedy nemůže být ani řeči.

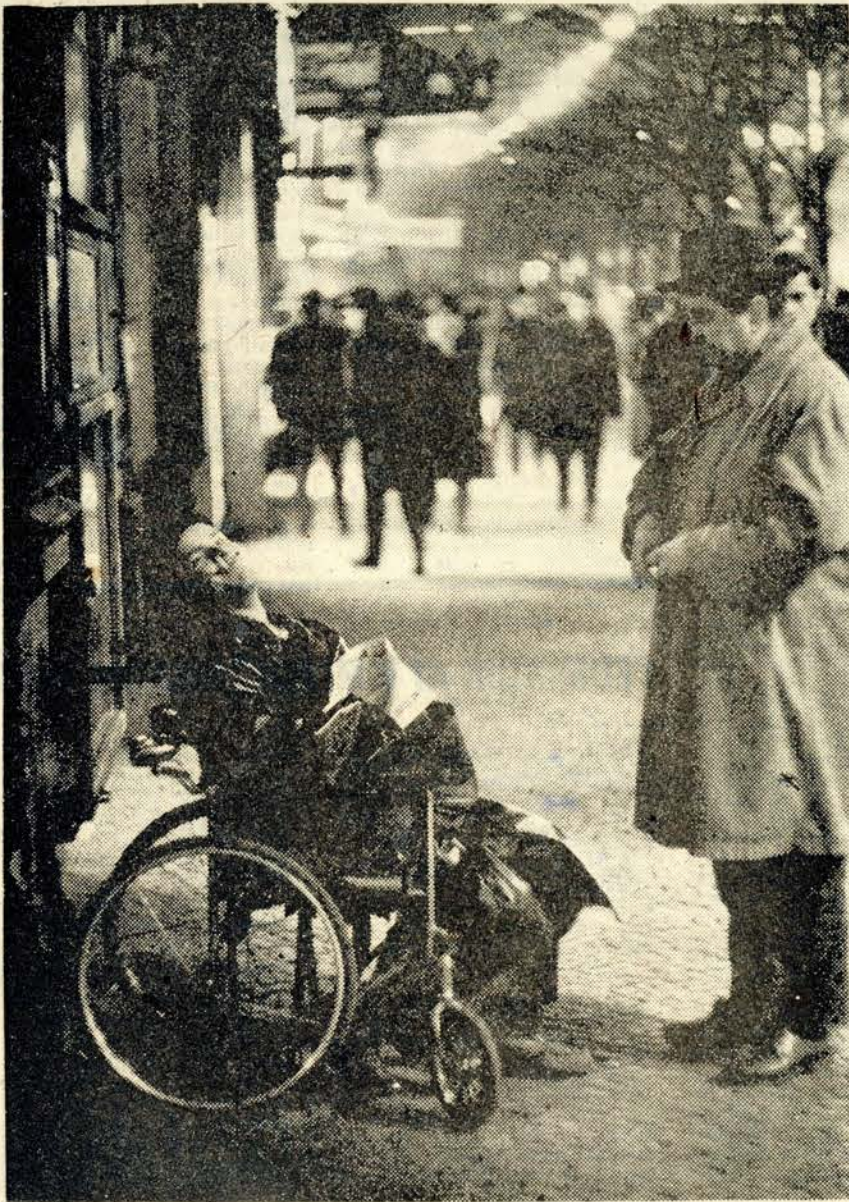
Redukce tisíce tří set stran vyšetřovacího spisu na pouhým osm stran rukopisu je práce nesmírně složitá, autor se vystavuje nebezpečí zkreslení případu; musí pomlčet o celé řadě skutečností, faktů a opodstatněných domněnek, a hrozí mu nařčení z neobjektivnosti, přílišné subjektivizace, možná i záměrného překroucení. Obvinění uvedli řadu polehčujících okolností, které dávají nahlédnout do zákulisí podniku tvrdě nuceného dodržovat plán výroby, na niž je do jisté míry závislý chod celého národního hospodářství... Prokuratura nakonec řízení zastavila v podstatě s poukazem na objektivní příčiny, které přýk smrti Nataši vedly.

„Ale jaké objektivní příčiny bránily podniku, aby dal na konstrukci transportéru včas přivážít kus pásového železa za pár korun, aby do nebezpečného prostoru nikdo „lézt“ nemohl? Vždyť takové prostinné opatření by bylo stačilo, aby nebyl zmařen život, aby se nemuselo popsat tisíc tři sta stran spisu a aby stát nemusel vynaložit na řízení v tomto smutném případě úpadu náklady, které jdou do desítek tisíc.“

Z tohoto aspektu je těžko spokojit se se závěrem, že absolutně nikdo neodpovídá za to, že nezařídil tak prostou a jednoduchou věc, kterou zařídít měl a mohl. Takzvaná „obžalovací zásada“, že totiž trestní stíhání před soudy je možné jen na základě prokurátorské obžaloby, je jistě namístě. Ale naproti tomu je prokurátor povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dověděl, je přitom oprávněn vytvořit si vlastní názor na to, zda trestný čin byl nebo nebyl spáchán. Ovšem toto jeho právo je spojeno s mimořádnou společenskou odpovědností, zejména když jde o případ s tak tragickým následkem.

V případě Nataši Motyčkové jde o způsob práce VB, a její nepochopitelnou lehkovážnost při vyšetřování, kdy pomíjí základní zákonitosti zjišťování způsobu a příčiny smrti. Ohledání místa činu a pitva člověka zemřelého beze svědků, na odlehlém místě, je v celém světě první a základní povinností vyšetřovacího aparátu. Ostatně „pitva je jediným obrazem o životě a smrti člověka“, říkají lékaři i právníci.

Ale i kdyby Nataša zemřela na následky pracovního úrazu, jsou zde důkazy o vině vedoucích. Proč a z jakého důvodu nebyla jejich odpovědnost náležitě zvážena?

SNÍMEK PETRA HODANA

TÝDEN V KRAKOVĚ

V pondělí 11. III. proskočily první jiskry v Krakově. Na další den bylo ohlášeno protestní shromáždění, studenti se měli dopoledne sejít před jednou z kolejí a potom odejít pod vedením studentské mllice na Hlavní náměstí. Tam měli být všichni seznámeni s rezolucí krakovských vysokoškolských. Dále byl plánován rozhovor s rektorem Jarellonské university Klimaszewským. Mlice shromáždění zakázala. Rozhodnutí padlo v noci, takže nebyl čas změnit informace. Proto se část studentů sešla dopoledne před kolejí, další část, která se domnívala, že ve 12 hodin začíná shromáždění ve městě, se odebrala na náměstí. Do dlouhé diskuse půldruhé tisícovky studentů s rektorem a zástupci vysokých škol (rektor je mj. viceprezidentem Rady státu, která je kolektivním prezidentem PLR), upadl posel z města. „Bijí studenty. Vnikli do Collegium Novum, používají slzného plynu, dymovnic a proudů vody. Byli zbiti čtyři profesori a prorektor.“

Čtvrtek byl prvním dnem stávk. V pátek vypršela lhůta, v níž měla být podle požadavků studentů, uveřejněna rezoluce, zdůrazňující míkladný vztah k socialistickému zřízení Polska a jednotu dělníků a studentů. (Oficiální tisk se totiž pokouší vrazit klín mezi tyto dvě složky společnosti.)

Shromáždění, které bylo předem ohlášeno, prohlásila mllice za nelegální a zvolení studentsky aktiv byl rozpuštěn jako nekompetentní k projednávání studentských záležitostí (i když v čele stál jeden z profesorů).

Ve městě patroluje mllice, mající — podle zpráv vyslaných v naší koleji — kromě dělička s tuší k „označení demonstrantů“ navíc ostré náboje.

Byla zahájena okupační stávka do té doby, než budou splněny aspoň některé z požadavků.

Snad ještě poznámka: Jedním z hesel studentů byla věta: „Cala Polska czeka na swego Dębca.“

Krakov, 16. března 1968

MONTREÁLSKÁ ANKETA

Studentský časopis montreálské francouzské školy Jacques Cartiera otiskl výsledky ankety mezi 350 studenty, která měla ukázat jejich politické a společenské smýšlení.

Otázka: Kdybyste se mohli rozhodnout pro jeden ze tří druhů státního zřízení, který byste volili?

Pro současné zřízení, konfederaci, se vyslovilo 23,7% studentů, pro nezávislý Quebec 25,7% a pro spolek dvou suverénních států — Quebecu a Kanady 39,0%. Na otázku, zda udělal de Gaulle dobře, když vytyčil heslo „Af Zije svobodný Quebec“, odpovědělo 48,0% studentů kladně, 28% záporně, 18,9% se vyjádřilo neurčitě slovem „snad“ a 1,3% nevědělo.

Americkou agresi ve Vietnamu schvaluje 23% studentů, 65% je však proti a osmi procentům je válka lhostejná. -gb-

ODBORNÍ ZÁLOŽCI

Na stránkách Komsomolské pravdy probíhá živá diskuse o problémech, s nimiž se absolventi vysokých škol často setkávají při nástupu do zaměstnání. Popudem k výměně názorů byla stížnost mladé inženýrky, specialistiky v oboru tepelné techniky, která před dvěma roky ukončila školu a měla nastoupit do Omských naftových závodů. První překvapení jí čekalo, když přijela do Omska a neměla kde bydlet. Dva týdny přespávala i s manželkem na nádraží a pak se jim podařilo najít podnájem. Ještě horší to bylo v zaměstnání. Tam pracovala na různých úsecích, přes veskeré své protesty však vždy na dělnickém nebo fiktivním laborantském místě, kde od ní nikdo nic nechtěl. Nepomohla ani stížnost, kterou inž. Konovalovová poslala vysoké škole, na níž vystudovala. Řektoř síce napsal ministerstvu naftového průmyslu SSSR a Omským naftovým závodům, nedostal však ani formální odpověď. Jedním výsledkem zůstal... pozvuzující dopis děkana absolventce fakulty.

Zvláštní zprávu o Komsomolské pravdy, vyslaný do Omska, zjistil další ohurné okolnosti. V Omských naftových závodech, kde po dva roky nedokázal najít vhodnou práci pro inženýra, pracuje na místech inženýrů a techniků 159 zaměstnanců bez středškolského vzdělání, a z nich 32 má jenom 7 až 8 tříd základní školy. Zároveň ovšem — kromě Konovalovové — 8 dalších lidí s ukončeným vysokoškolským vzděláním pracuje jako dělníci. V průmyslových podnicích Omského kraje je pouze třetina inženýrských míst obsazena odborníky s vysokoškolským vzděláním, a přitom četní pracovníci, absolventi vysokých škol, pracují na místech zdaleka neodpovídajících jejich kvalifikaci.

Jaká je příčina takového stavu, pomůžeme-li snahy vytvořit z některých závodů „ostrovy klidu“ pro vedoucí praktiky bez předpokladu splnění požadavků na vzdělání? Z diskuse, již se zúčastnili především rektori a prorektori vysokých škol i některé ředitelé průmyslových závodů, vyplynulo, že hlavní vinu má nerovnost stran při rozmístování řízení. Když absolvent podepsal umístěnku, má už jen povinnost — nástoupit, řádně pracovat atd., ale závodů stačí jedině — absolventa přijmout. Na jakém úseku a jakém místě bude zaměstnán, závisí na ctitelivém či

nečitlivém přístupu vedení závodu k mladému specialistovi.

Účastníci diskuse navrhli řadu čest ke zlepšení situace — povinnost závodu uvolnit nevyužitá absolventy odborných a vysokých škol spojenou s hmotnou odpovědností vůči těmto odborníkům, právo rektora odvolat absolventy školy z neodpovídajících míst atd. Na závěr první části výměny názorů k tomuto bolavému problému vyzvala Komsomolskaja pravda k vyjádření ministerstva a resorty.

krb

NEJSME SAMI

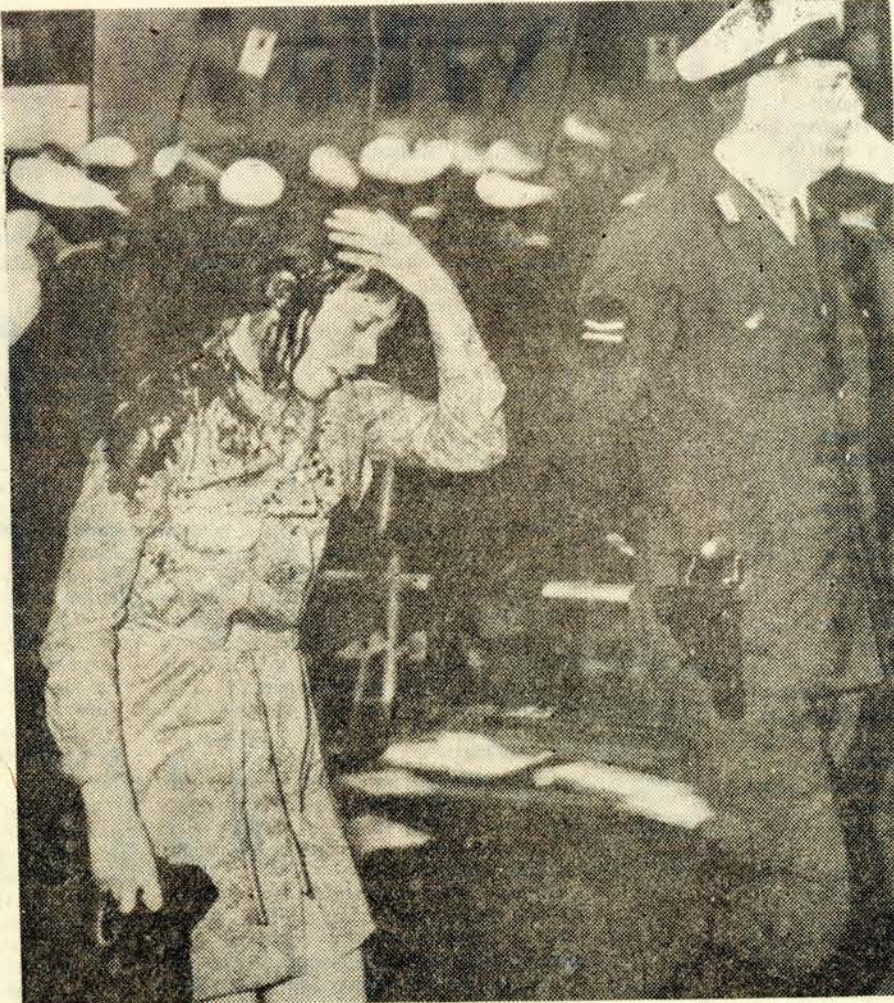
Neonormální situace, která se vytvořila na podzim v kolejích na Strahově a s novým rokem se opakuje v Žilíně, má svou sovětskou obdobu. V novotou svitčích kolejích Tadžického polytechnického instutu v Dušanbe nedokázali budoucí inženýři vymáčkout z vodovodu ani kapku vody a musili pro ni běžat do potoka. Potom v místnostech zhaslo světlo. Chtěli poruchu v dodávce elektriny telefonicky ohlásit a nezbylo jim než hledat baterky. Kilometr dlouhá ulice, vedoucí k nejbližšímu automatu, nebyla totiž vůbec osvětlena a její povrch se hodil tak ke zlámaní nohou. Obyvatelé kolejí se proto raději uložili ke spánku, v temných a chladných (kotelna nefungovala) místnostech, ráno něco studeného shlítili (v kolejích není dosud otevřen bufet) a vypravili delegaci k rektorovi. Rektorát poslal dopis městskému výkonnému výboru (u nás rada NV) — první, druhý, třetí a pak ještě čtvrtý. Výsledek se rovnal nule. Mezitím jeden ze studentů napsal Komsomolské pravdě o žalostném stavu nových kolejí. Redakce vytvořila zvláštní litéjčí brigádu a vyslala ji prověřit situaci na místě. O výsledku nechme promluvit samotnou Komsomolku, která otiskla zprávu brigády: „Zjišťovali jsme u náměstka předsedy městského výkonného výboru, kolik času bude třeba k vytvoření normálních podmínek pro studenty v jejich kolejích. — Tři — čtyři dny — a oprava kotelen skončí. Bude i osvětlení na ulici, která vede ke kolejím. A ostatní nedodělky? — O tom nám náčelník městské správy investiční výstavby N. V. Prostov nemohl nic říci...“

krb

KAMERUN. — V listopadu byla slavnostně otevřena Univerzita v Yaounde. Má fakultu filozofickou a právnickou. V areálu nových budov je také kolej pro 200 studentů. Investiční náklady ve výši 20 milionů franků uhradil francouzský Fond pro pomoc a spolupráci. V současné době má univerzita 200 posluchačů. K univerzitě je připojena také pedagogická a zemědělská škola.

DANSKO. — Všechny skandinávské studentské svazy uznaly nový Svaz studentů Faerských ostrovů, který se bude snažit zprostředkovat svým členům studium v zahraničí. Svaz se totiž domnívá, že „systém školství na ostrovech nevyhovuje nárokům dnešní společnosti“. Vzorem pro reformy jim bude islandské školství.

JAR. — Jihoafrický ministr pošt a spojů Albert Hertzog obvinil USA, že využívají studentské výměny k provádění psychologické války proti Jižní Africe. Dr. Hertzog uvedl, že CIA vydává miliony dolarů na to, aby se jihoafrická mládež „stala nepřitelem vlastních rodičů“.

Zasáhne-li policie proti demonstrujícím vysokoškolským, ponižuje vrchnost důstojnost člověka a teče krev. Snímek Sternu ze studentských demonstrací v západním Berlíně.

studenti jako levice v NSR

Být v Německé spolkové republice populárnější než ministři je výkon. Hlavíčky ministrů jsou vhodným reklamním trikem k propagaci nejrůznějšího spotřebního zboží, nevymáje dámské punčochy. Rudi Dutschke, sedmadvacetiletý sociolog ze západního Berlína, předčil některé ministry v tom, jak často je citován, interviewován a fotografován, ačkoli žádné reklamě neslouží. Spíš naopak.

Sluš se vyfknout příslušné zakladlo, že západní Berlín není součástí Západního Německa a můžeme pokračovat. Studentské hnutí je nejbouřlivější součástí západoněmecké takzvané „mimo-parlamentní opozice“, což je zjev nový. Datuje se od konce roku 1966, kdy sociální demokraté vstoupili do koalice s unionistickými stranami CDU/CSU. Jakási bezbarvá opozice ve formě Svobodné demokratické strany existuje, ale neposkytuje ani levou, ani pravou alternativu. Brzy vtáhnou do Spolkového sněmu novonacisté (NPD), a to bude tedy pravcová alternativa. Levicová opozice se ještě nesemkla na stupeň politické strany, a zbývá jí tedy postavení „mimo-parlamentní“. Tvoří ji příliš různé skupiny, než aby se dalo očekávat politické formování pod stranickým praporem. Představují ji spisovatelé, vysokoškolsí učitelé, studenti a také odpadlá levice sociálního demokrata.

Co se týče studentů, pokusím se ilustrovat problém na situaci v západním

Berlíně, odkud vyrazil nejsilnější proud politického neklidu a odkud vyšel „rudý Rudi“ Dutschke. Je tu na 30 tisíc vysokoškolských a 140 registrovaných studentských organizací od „Milovníků sportu“ až po „Spolek vyznavačů islámu“. Politických organizací je dokonale ménšina: SHB — Sociální svaz studentů — nepatří žádné straně. Kdysi byl součástí SPD, ale před sedmi lety byl pro levičáky vyloučen. Tento SDS je iniciátorem současných událostí, Rudi Dutschke je víceméně jeho ideologem. Celá západoněmecká opozice má několik společenských bojových terčů: vládní podporu americké politiky ve Vietnamu, chyslané zákony o výjimečném stavu, tiskový koncern Axel Springer. Většina skupin požaduje uznání Německé demokratické republiky.

Zůstaňme u Dutschkova SDS. Svým

Jedno z četných protestních shromáždění západoněmeckých vysokoškolských! Foto: ELAN

FEDERÁCIA AJ V MLÁDEŽNICKOM HNUTÍ

12. t. m. predložil sekretariát SÚV-ČSM návrh novej organizácie — Svazu mládeže Slovenska. V uznesení sa vyslovuje požiadavka, aby predseda SÚV súdruh Harenčar zvolil predsedníctvom, navrhla urychlené zvolenie pléna SÚV-ČSM ešte pred plénom ÚV ČSM, a aby bol spomínaný materiál poskytnutý na diskusu do jednotlivých rád SÚV ČSM.

Autori projektu novej organizácie vychádzajú z dnes už dobre známej skutočnosti, že ČSM po svojej dlhoročnej stagnácii dospel až na hranicu, kde začínajú otázky jeho samostatnej existencie a sú toho názoru, že v tak pokročilom čase, kedy ČSM už nieje nie je schopný plniť úlohu predvoja mládežníckeho hnutia, ale ani udržať si svojich členov, je ne-

možné zotrvať vo vyčkávacej pozícii, ani riešiť situáciu v ČSM dieľmi zmenami, alebo sebakritikou. Jedným východiskom, podľa autorov, je základná zmena organizácie a nastolenie novejho programu.

Svaz mládeže Slovenska by podľa projektu bola samostatná politická a dobrovoľná organizácia združujúca svazy (organizácie) jednotlivých sociálnych, záujmových i vekových skupín mládeže. Nenárodokovala by si zastupovať a reprezentovať všetku mládež. Členstvo v nej by vznikalo automaticky so vstupom do niektorej členskej organizácie združenej v SMS. Samostatnými autonómnymi časťami by bola akademická rada, rada pracujúcej mládeže, rada študentov II. cyklu, rada vojenskej mlá-

deže a klubová rada. Rada škôl II. cyklu by sa ďalej delila na sekciu učňovskú a stredoškolskú, rada pracujúcej mládeže na sekciu robotníckej mládeže, sekciu poľnohospodárskej mládeže a sekciu zamestnanej mládeže. Jednotlivé orgány (svazy) by si vytvárali vlastné aparaty a stanovili by si štruktúru svojej organizácie.

Najvyšším reprezentatívnym a koordináčnym orgánom by bol kongres zástupcov združených svazov SMS, ktorí by boli do kongresu delegovaní parlamentným systémom. Kongres by sa schádzal najmenej štyrikrát do roka. Výkonným orgánom SMS by sa stala exekutiva zložená z prezidenta SMS, I. viceprezidenta,

generálneho tajomníka a z predsedov jednotlivých svazov, ktorí by súčasne boli aj viceprezidentami SMS. Do aparatú ústredia by spadali tri odbory: ideologický, medzinárodný a politicko-organizačný. Orgány jednotlivých svazov by boli kompetentné rozhodovať o všetkých otázkach svojej organizácie. Najvyšším orgánom by bola celo-slovenská konferencia. Územné orgány svazov SMS by sa tvorili spravidla v okresoch.

Projekt je zatiaľ v štádiu iniciatívneho návrhu. Nie je stanovený definitívny názov organizácie a nie je rozpracovaný ani jej vztah k analogickým organizáciám v Čechách.

-aga-

student 6

dopis Emila Filly

**ČESTMÍRU BERKOVI
ze dne 10. dubna 1953**

Mám Ti poděkovat za dvojice psaní, blahopřání k mým 71. narozeninám a potom za to osmileté jubileum, že jsem se vrátil z Buchenwaldu.

Je to velmi krásné, že si každý rok vzpomínáš na ten můj příchod do Prahy ze šestiletého žalářování — špatně řečeno — to nebylo obyčejné žalářování — bylo to místo věčných nelidských muk, která si vymysleli němečtí pacholci proti mému národu.

Máme to už za sebou a v osmi letech odplouvá vždy každoročně živelnost vzpomínky, poněvadž nikdo na to nechce ani myslet a ani si uvědomovat tu lidskou přírodu, poněvadž by se chtělo říci, že se to netýká celého národa, ale nějakých individualit, pro kterých národu nic není.

Mně však nadešla už doba, kdy se ty příšery buchenwaldské dostávají znovu ke slovu, ať dělám, co dělám.

Často se přistihuju, jak bloudí má imaginace z jednoho bodu ke druhému, z jedné vraždy k druhé — příšery se už nedají zahnat do bezvědomí, hlásí se o své právo na život. I ve snu probíhá v mé představivosti všechny ty jen lidské ukrutnosti, v nichž nejsem už nějakým cizorodým divákem, ale bytostí plně účastní — jako herec té krvavé scény.

Myslím, že je tomu tak dobře, že i druzí lidé už nemohou zaplašovat své vidiny těch lidských ponižeností do bezvědomí, že příšery si žádají kompenzace většího pocitu svobody a že tím vzniká ve světě dosud zachváceném nevyřešením rovnováhy a klidu neustálý boj o větší svobodu, abychom se dostali k vykoupení strasti větší svobodou. A proto tolik vášní, neklidu, běsnění, poněvadž se jedná nikoli o lacinou náplast, nějaký balsám na rány nezahojené, ale o vítězství svobody. A proto programem nemůže být uklidňující nepřirozený stav rovnováhy, nýbrž zvýšený boj, zápas a dravost úsilí domoci se vyrovnání a každý romanticky vysněný už už klid není uklidnění, nýbrž opět odhození tohoto šidítka klidu.

Proto mne znepokojuje každá předčasová tendence po neakčnosti nějakého klasicistického manýristického usmíření dle formalistických předpisů nějakého útvaru forem s naším životem nesouvisejícím — a proto vidím, že každá snaha — jak ji pěstují u nás i u Rusů, nese s sebou znaky desertérství, úskočnosti a odvádění od jen našich žitých obsahů, a tím také nové zmatky a nové boje na vzdor těch zbloudilých forem honosnosti, velkoleposti a lidské faleš.

Nevěřím, že se lidé nechají na dlouho uspat takovým masovým ocarováním, hypnosou, že už je čas si odpočinout a nic nedělat. Tím hůř pro ně!

Až se dostanou z té ospalosti, propuknou vášně daleko zuřivěji a drásavěji a bude tak správné pro celé lidstvo i pro nás.

Proto je tolik prokletých svízěl v životě a proto si nemůžeme lehat s nadějí, že už zítra bude jaro s růžovými barvami — a proto se derou do ně mysli tolik drásavě vidiny z Buchenwaldu.

Umění musí nám z toho pomoci nejvíce — a je to jeho úkol a poslání — běda, když to nedělá a nesmí dělat. Tím hůř pro nás. Nemůžeme nicého očekávat od politiků — poněvadž oni jsou více než umělci musí vidět, a jasněji i citlivěji, a proto žádají po nich nějakou lacinou programovou radost z optimizmu, ničím nevykoupenou, jest žádá od nich zradu. A nyní už dost o Buchenwaldu.

Je zlý přízrak i znak, že v Buchenwaldu se muselo psát a nikoliv tvořit ve svém oboru, a je považováno, že zas celý jen píšou, zatímco bavily i taně schou na paletě. Snad je to mutnost svobody nepřipouštějící nějaký pardon. A je tím hůř, že se nemůže ani vystavovat, ani tisknout — jen nová nějaká lidská zuřivost bude toho odezvu.

EMIL FILLA: „SPUTANÉ RUČE“, 1946. AKVATINTA K „TORSU NADEJE“ FRANTISKA HALASE

Nechme toho však a utěšme se, že nepadneme v pověru nějakého nadlidského osudového válce, který nás má přejet a umlčet navždy.

Přišel, že se mladí, moji žáci, zajímají o mé písně. Vymohli si to, že to chtějí vidět, tak jsem to ukázal — dříve bych se tomu vzpíral, neboť bych byl cítil, že mám ukazovat, co se nemá vidět.

Dnes se na to dívám už bez bezprosředního pocitu, že se světlým a ukazují nahý, posety tolika nezahojenými ranami.

Vím bezpečně, že i oni se své lethargie bíhového pocitu — že už v životě to někým a něčím je už definitivně rozřešeno, zbaví, že budou i oni zas vyděšeni v dalším životě a na ně čeká ta lidská posedlost — se tím bít, prohřát tolikrát — aby vítězili. A nijak bezavidím, že mají ještě dětské oči plné důvěřivosti.

Přece bych rád věděl, jak co na ně působí — ale nic se nedozvídám.

Kdybych měl možnost učít dle svého a nebyl omezen programem, který je omezen na úzký program školy, učil bych vše jinak, plněji a museli by se vyznat ve všem, ale to nejde a čeká je to teprve v jejich životě.

A život jim na každém kroku říká: nic nepotřebujeme, nic nezádáme, vše máme vyřešeno, o nic se nejedná dnes — umění je zbytečná dekorace a nesmysl.

Bylo by dobře, kdyby měli pravdu, ale člověk nemůže být člověkem a nikdy se to nestalo, aby neměl umění. A o důkaz toho se právě jedná v našem životě zvláště.

Nerad si vzpomínám, neboť vzpomínání odvádí od života vůbec a necítím ještě potřebu nežít — ale vzpomínky na Buchenwald nejsou vzpomínkami, nýbrž přítomnosti hrůz v dalším životě, které se nedají ničím negovat.

Pěkně tedy děkuji za Tvou vzpomínku na můj návrat z buchenwaldského pekla a tisknu Ti upřímně ruku.

Tvůj Filla

EMILA FILLY BOJE A ZÁPASY

Toto je poslední dopis Filly. Je epilogem života, ale také epilogem Fillova zápasu s mýrou-smrtníhalem, který zaujal celé dílo i myšlení umělce od prvních chvílí, kdy vzlétla z temnot. Ten zápas začal ve Fillově umění a v jeho myšlení v prvních letech nástupu fašismu k moci v Německu a Filla vrhá do boje celé své dílo, až do odvěštění do koncentráku. [Cykly monumentálních obrazů „Bojů a zápasů“, v plastice, v grafických cyklech.] Předvádí martyrium národa, bije na poplach, vyzývá k zápasu.

V roce 1937 Emil Filla na protifašistickém shromáždění, pořádaném SVU Mánes, určuje včas, co je fašismus. Jde-li Dimitrovo určení po ekonomických a politických kořenech, ale zvláště podchycuje politické podmínky uchopení moci fašismem — vymezení takticko-politické — Filla určuje fašismus v doméně kultury.

„Je směšné, praví na adresu českých fašistů, že strana lidí, kteří by nejraději všude v Evropě, a tedy i u nás viděli zas nastolený nový feudalismus, tyranství a otroctví člověka, kteří věří na svou kastovní povýšenost a na fašistickou moudraku, opodstatněnou nějakou bíhovou prozřetelostí, opodstatněnou zkonfiskováním práce i ducha svého bližního — je směšné, že tato strana se stará o nás umělce, zda jsme dost národní.“

Tato strana předpokládá, že jen bohyně a anonymní rada z různých kartelů je národním, kdežto chudák a vydědělec národním být nemůže. Běda by však bylo národu, kdyby tyto chudáci měli morálku váleč-

ných dodavatelů a povělečných zbohatníků Tito vlastenci práli by si, aby umělec byl necitelný k svým bližním a nestaral se o lidskou útrapu a nespravedlnost.

Práli by si, aby umělec byl apolitický a sloužil jejich reakčním zájmům.

Umělec však půjde vždy proti těmto nebezpečným zvrátům vývoje, tak jako lid za války šel proti oportunistickým, tak zvaným vůdcům.

Těmto křivčím nadovlastencům je přímo nepochopitelné, kolik vlastenectví může být skryto v obrazech, jak Karel Kramář říká: v těchto prý malovaných rebusech neb hudebních akrobacích. Nevidí tam přirozeně ony velebně syžety křičáři, kteří přezývají staré nápady, jež nikdy nebyly umělecké.

Umělec však i v nepatřných a všedních věcech, stejně jako ve vznešených, interpretuje svými prostředky otázky svobody člověka. Svým dílem podává nový řád světa, nový řád poměrů lidí k sobě a nový řád věcí a statků tohoto světa.

Umělec svým dnešním dílem kritizuje a hodnotí vše znovu, a to znamená: stává nově étos nového člověka. Převládá podle svého zaměření zhodnocenou zkušenost do autonomní umělecké skutečnosti.

Umělec vidí mocněji a dříve, kam vede tato doba, to jest k stále jeudilní osvobodě člověka a k důstojnosti hodnoty každého jedince.

A této cesty z tohoto díla se nás jeudil přirozeně hoří a pe něži hledí zkorumpovat umělce.

Pravý umělec ve svém úsilí nemůže se stát ani zrádcem

Z veršů Ivana Hartela odvelení Přemysla

bez moře těžko je
oráci ryb
lak jako bez obzoru
kdo místo mne zoře
bouř mého úhoru
když vzali jste mi oře
& po duši dupete v lukách
(bando řivových reřich)
v těch Vašich
„LUKÁCH KDE NEJPROSTSI ŽIVOTA SŮL“
(to Vaše)
Z OČI MÝCH
A MÍCH
bolestné mořsky
semtam si zakane

ach bicisté —
bicisté pílňavé

chtěl bych Vás potkati na moři
ó na moři vlání
na všechny strany rozhr' bych držku Vám
pokorně odevzdávání
moře zas mého je života stůl
hodil bych velrybám půl
Vás & žralokům
půl

kudykam plouti dlažbou
a jak se houpat po pomních
netu
netu
šim

o lucernách nemlu
vim

V MÍRŮU MÍRŮU VÍRA N UMÍRÁ

mír je mi upíry upírán
válkou se živý neuživím
za koho z Vás mne postaví?
&
za kým za Vás mne najdou?

oči černýje

tancuj, tancuj vykrúcaj

ó hrana ohraná
ó hrany ohrané
hry vaši
kdopak s vámi pod rubáši
hopkovati bude dnes?
nebožtici
nebožticky
koho z nás si do paštiky
žalu svého uloví ty
sitě vaše
nebožtici
nebo štíči
příkázání
koho z nás si vyoilite
na svůj hřad?
aby hrát
i do tance nám
směl a směl
e předzpěvovat
směl a směl
e do taktu si bičem třískat
mohl
ó hrana

ohraná
ó hrany
ohrané
hry vaši

ó hravě
uhrane mysl nám
žel
mé sestry v Krysu

H L E !

pištci

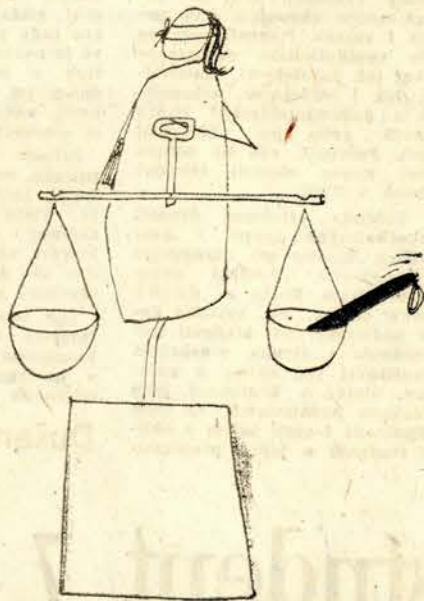
jak nasráno

svody svobody

za kohoco z Vás tu vlastně?
u hajzlíkú žebřám
prostovlasý
za kohoco z Vás ti slastně?
u koryta ukopáván vězím
prostohlasý
za kohoco z Vás tu strastně?
strázní spílám
prostohlavý

prostohlavi
bližni moji

s kým čím?

KRESLIL IVAN STEIGER

student 8

AKTUALITA NEJEN PRO KULTURNÍ REDAKTORY

MARGINALIE K NOVEMU
SLOHU KULTURNICH RUBRIK

Naši kulturní pracovníci očtli se po květnovém převratu náhle v nových poměrech a před novými úkoly. Byla a je jich řada, těch úkolů i těch pracovníků. Každý z nich je nesporně důležitý a nesmí být přehlédnut; k tomu se ještě pocituje převratnost i velikost přítomné chvíle a z tohoto základního zážitku důležitosti rodí se — jak můžeme zjistit v kterémkoli deníku — nový vyjadřovací způsob: sloh vznosný, pathetický, biblický, apokalyptický.

Je jen velmi přirozené, že zážitky posledních týdnů a perspektiva do budoucnosti se projeví i v psaném slově, že nová skutečnost si vynutí nový sloh, avšak hledat tento sloh, organický výraz nové doby, je práce těžká a lopotná. A tak skuteční umělci slova zatím většinou mlčí. Kulturní referenti však mluvit musí, musí psát — a nemalo — a nemají snad čas zamýšlet se nad tím, jak píšou. Avšak od revoluce uplynuly již dva měsíce a vlna pathosu se vzdouvá stále mocněji. Pseudopathosu ovšem, proti pravému pathosu, pokud je na místě, není třeba něco namítat. Zde však jde o mechanické přejímání silných výrazů a nesmyslných větných skupenství, rádobý biblických.

Naše kulturní nenasyčnost v dobách okupace je například velmi plasticky líčena takto: „Hlad po slově... ploužil se za námi, všudyprítomný. Strašný stín... Chechtal se... rozhořčil se parasil až k nepřítomnosti... upír, pronásledující kdekoho.“ Je s podivem, jak mohl národ, propadlý této strašlivé chorobě, pronásledovaný démonickým nepřítelem,

vysávaný krvežíznivým upírem, bojovat ještě po šest let úspěšně proti vnějšmu nepříteli. Avšak to nic není, teprve když jde o naše nepřátele, mohou pisatelé jak náleží popustit uzdu svým apokalyptickým viděním: — Fašismus „je podoben devitihlavé obludě, byt' přikované řetězy, hubí pověří již svými otravnými výpary...“ je „saň, znečišťující bílém pomluvy splavný tok a hladinu naší národní síly“. Přes to, že krve bylo, bohužel, prolito velmi mnoho, není snad třeba důsledně užívat výrazů, „krvavá zkušenost“ a „krvavá skutečnost“, když většinou jde o bolestnou nebo trpkou zkušenost a život skutečnost. Do práce se vrháme s vykasanými rukávky tak často a tak sugestivně, že ani lehký dým neodolal a vykasal si u jednoho básníka rukávy. S oblibou se též používá slovesa oblouditi a v protektorátní poušti „bylo nám sípat... zmarem“. Česká kniha „byla věšena za skřehotu veřejných fanfár“, avšak „v noci jim seskočila z šibeničního trojhranu“. Leč její utrpení tím není skončeno. „Její něžné údy byly vplétány do kol a z úst jí vybuchoval barevný ohňostroj“ a z velmi pochopitelného náuku utlačeneho rodu musela si dát libit nesčetné proměny z milenky v partyzána a z many v slovenského povstalec. „A jaké hrdopysné příjmení má — volá autor — tento podkopový bojovník! A jakým milostným zvukem oplývá jeho křestní jméno! Česká kniha!“

Vysoko ceněno je dnes i slovo mistr. Nemáme už jen mistry stětce a mistry slova, avšak také mistry herce a mistry kultury. Těžko domýšlet, v jakém smyslu je tu slovo užito, zda jde o mistry umění či řemesla. U herců možno konečně chápat tak i tak avšak jak provozovat kulturu — toto abstraktum — umělecky, nebo snad řemeslně? A tak při tomto opětovném svolávání mistrů kultury do práce, ať už v době myšlených člancích, nebo v placeném inzerátu nakladatelského podnikání, mané vzpomínáme rozhlasové výzvy, svolávající do práce mistry dlaždiče. A vskutku našlo i toto hluboké podobenství (kultura — dlažba) svého hymnika, který mu věnoval šestnácti řádkový sloupec v jednom našem deníku.

svě cest, ani zrůdcem svého národa. A právě tyto nejvíce pragnující umělci jsou umělci tradiční a národní. Nezval a Ježek, Hora a Spála, Štýrský a Vančura, Gočár a Halas, Makovský a Bořkovec a jiní jim podobní — toť naše národní umění.

At přijde nová válka, at přijde cokoli osudového v budoucnu, jen této živé tradice kultury bude se národ dovolávat a jimi opodstatňovat svou existenci, tak jako to dělali dříve Smetanou a Komenským, třebošským mistrem a Mánesem.

Od roku 1934 Filla celým svým dílem bije na poplach proti fašismu, ve své výtvarné vizi předvídá peklo, které jej za chvíli pohltí. A v koncentračním táboře se nedalo tvořit, mohlo se jen psát. Šest celých let psal svou výpověď z útoku, knihu „O svobodě“, neboť kdyby se tam nebylo filosofovalo, nemohlo se žít. Ale jak se psalo?

„Psal jsem pokradmu při stole, kde jsme seděli jeden druhému na zádech, ale to by nebylo to nejstrašnější; venku pojednou se ozývá hrozný řev. Pál věty nechám nedokončenou a dívám se z okna. U okna venku se zabíjí holi člověk. Všimněte si toho hrozného „s-e“! Člověk řve, zmítá se chvíli a potom už je tichý. A já pak teprve dopisuji druhou půlku myšlenky. Ale piši přesto dál. Až zase po pěti minutách nebo za půl hodiny něco podobného mě nenechá dopisovat začatou větu. Trhá nám nervy děsivý řev hejtlíků z blízkého lesíka. Všechni tam lidé, udávané vzdušné do brázd. A potom teprve dopisuji myšlenku, abych zas novým děsem byl vyrušen. Ale piši přesto a vím, že až mě přitom chytnou, zas budu já řvat těm druhým.“

Pro Emila Filla je fašismus kategorií světónázorovou, etickou, ideovou, kategorií individuálního svědomí člověka, barbarství antikultury — kategorií axiologickou... a tak mu potom nekončí ani nezačíná jednoduše a automaticky jenom se vznikem či zánikem jeho ekonomicko-politických podmínek. Tak není zase věc mechanicky jednoduchá, aby se odezvěla konečnou proměnou domény vnějších podmínek a vztahů. Ještě je zachvácení nitro, vědomí a svědomí člověka — Filla se na sobě sa-

mém přesvědčuje, že se stále prahne po zkonfiskování práce i ducha bližního, po zkonfiskování svobody osobnosti, aby si sama nemohla dávat účty za své činy. To je ta Fillova „přítomnost hrůz v dalším životě“...

Fillova korespondence je daleko rozsáhlejší než ta, kterou mohl publikovat „Student“. Ale za vše díky V posledních letech života, po smrti Františka Halase, je Filla opuštěn všemi z domény výtvarného umění. Styk s Fillou nebyl pro kariéru produktivní, neboť od určité doby k úspěchu je důležitější institucionální moc než kvalita díla. Žije v osamocení, kdy už zbývá přátelství jen s Josefem Sudkem, fotografem, s Emanulem Antonem, úředníkem pojišťovny s jemným a kultivovaným zrakem výtvarným, s MUDr. Vlastimilem Jurenem, starým přítelem Fillovým, lékařem, pravým a nefalšovaným znalcem jeho díla a mnou, který, aby si uchoval aspoň osobní, tj. relativní svobodu, svědomí ve věcech kultury, se dal raději na vojnu. Korespondence z posledních let vznikla z přátelských vztahů s těmito lidmi — Fillovy myšlenky se v ní točí kol dvou otázek, které ho tehdy hněly: kol trpkého a Fillovi nepochopitelného a nevysvětlitelného osudu díla přítele básníka Františka Halase a kolem pro něho od konce války jaksi osudové, základní otázky slovenské lidové písně. Zde je korespondence nejrozsáhlejší. Filla zkoumá píseň slovenského lidu v kontextu s moderním uměním výtvarným, jakožto jeho inspirativní zdroj, který přesahuje jen okruh jeho díla. Škoda, přeskoda, že tyto věci nemohly na Slovensku vyjít.

Po Fillovi zbylo v rukopisné pozůstatosti rozsáhlé pětidílné dílo: „O realismu ve výtvarném umění a o holandském realismu 17. století zvláště“, z něhož zatím vyšel (v roce 1959) v nakladatelství „Odeon“ poslední, pátý díl: monografie o Janu van Goyenovi, čtyři díly jsou dosud v rukopise, na němž Filla pracoval celý svůj život. Dále pak rozsáhlý rukopis „O fyziologii představy výtvarného tvoření“, který vznikl z Fillova soustředěného zabývání se a vyrovnávání s dílem ruského fyziologa Pavlova, pro jehož práci měl vřelý, i když kritický obdiv.

Ale mezi tím vším je tento poslední dopis MEMENTEM.

Dr. Čestmír Berka

Stojíme tu před zajímavým zjevem: Rikalo se, že český národ je nepathetický, a zatím narůstá náš pseudopathos do obhludných rozměrů, na útraty čistého a očištěného pathosu pravého. Píše se stále o novém realismu, a zatím vše svědčí o novém biblismu. Doufejme, že je to jen chvílkové „oblouzení“, a že skuteční „mistři“ slova nás vyvedou vítězně z tohoto bloudění.

Antonín Hrubý

[Kritický měsíčník č. 3/1945]

(L)

BYLO BY MYSLIM ZBYTEČNE A UŘICITĚ NEREALNĚ POKOUSIT SE ZDE PŘEDSTAVOVAT BASNIKA JAKUBA DEMLA, byť desetiletí, dělicí nás od posledních vydání jeho knih i několikanásobně původních nákladů, učinily z průřezu Demlovým dílem, který pod názvem „Rodný kraj“ vydal Československý spisovatel (sotva rok po novém vydání útlého svazku: „Lyrických zamýšlení. Moji přátelé“) návrat tohoto básníka. Venujeme raději pozornost zhotovení výboru, uspořádanému Bedřichem Fučíkem a Milošem Dvořákem a doplněnému zajímavou studií druhého z nich. Kompilovaný úkol, zachytit na nepřetržitém prostoru v co nejširším průřezu díla tak mnohotvárně rozsáhlé a přítom do té míry sevržené a propojené s mojí sférou jedinečné osobnosti, byl zde splněn na výbornou. Nemělo-li jít o „naležávnou“ Demla pro snoby a mírně pokročilé, tento úkol musel a také skutečně byl

student 9

Václav Benda

POSLEDNÍ ZAHRADNICKOVA FOTOGRAFIE

K ŽIVOTOPISU JANA ZAHRADNÍČKA

Asi roku 1927 chodil za mnou Zahradníček do Národního muzea. Pracoval jsem tam v sále s okny do Fochovy třídy [pozdější Schwerinovy. Stalinovy. Vinohradské — jak se čas převaloval v ulicích]. Sál byl rozdělen regálovými bloky na několik polí. V posledním vzduchu u okna jsem měl pracovní stůl, plný divadelního materiálu. Zahradníček byl student filosofie, teprve za tři roky nato vyšla první kniha jeho veršů. Literární revue Sever a východ mu v roce 1927 otiskla dvě básně: Jaro a Západ.

Procházel muzejním sálem skoro neslyšně, došel ke stolku, lehce oddychoval. Někdy měl v náprsní kapse rukopis. Ale neřekl, že má. Stál proti oknu, jeho brýle s tenkými kovovými obroučkami chvílemi odrazily vnější světlo. Většinou mlčel, jako by cílem jeho návštěvy bylo přinést nikoli rukopis, ale jen ten trpělivý, plachý úsměv. Řeč se z něho musela dobývat, a ještě v nejnějším minimálním množství. Někdy jsme tak většinu jeho návštěvy promlčeli, a zas ticho odešel. Mohlo se tomu říkat mlčení s Janem Zahradníčkem.

Později jsme si na celá léta sešli z očí. Kdyby byl jeho zjev jen o něco zapomenutelnější, stěžilo bych si byl dovedl jeho podobu představit.

Pracoval jako nakladatelský redak-

BÁSNÍK ZA

mřížemi

šenou hlavou. Tenkrát, jako kdykoli později, když na vězní křičeli, měl své mlčenlivé, zjevné opovržení.

O svatoúšních svátcích 1953 nás převezli z Brna do Prahy. Nahore za Brnem, když se kraj otevřel (pro nás zavřený jako zábrak), byl bych rád věděl, kterým směrem v modravé vysočině leží jeho Uhrínov.

Od té doby jsme týdny, měsíce, léta, až do 23. srpna 1955 žili společně v hromadných celách pankrácké věznice v neměnné sestavě: Zahradníček, Křelina a Knap a dva milí přátelé, neliteráti, typografové Věna Lachman a Eman Hladík. Pracovali jsme ve vězeňské tiskárně.

Víc než dva roky jsme byli v nepřekročitelném okruhu dnem i nocí na pár kroků od sebe — takové společenství je uskutečnitelné jen ve vězení. Byl by téměř zábrak, kdyby takové sepnutí v nejrušnějších tělesných i duševních lidských situacích nevnoslo do vzájemných vztahů přechodný stín disonance. Ale to byl případ soužití se Zahradníčkem. Nikdy za tu dobu se nevyskytlo z jeho strany nejmenší slovo nebo hnutí mysli, které by se mělo retušovat.

Poslední naše dlouhodobé nocležitě byla radejna pro větší počet vězňů proti skladišti rakví. Dvojáky stály v hustých řadách. Dostalo se nám místa vzadu v rohu u okna. (Toto místo jsem mřval i v muzeu. Motiv se opakuje.) Ačkoli Zahradníčkovi při jeho vzrůstu dělalo obtíž lézt vzhůru, vyvolal si hození kavalera. Měl rád trochu vzduchu a volného

Motiv se opakuje.) Když později bylo dovoleno zrušeno, Zahradníček odezdal beze slova snímek svých dětí (z nichž obě děvčátka v jeho nepřítomnosti umřela), s opovržením k ruce, která ty věci vězňům odebírala.

V různých obdobích bylo dovoleno hrát šach nebo damu, toho se Zahradníček neúčastnil. Z dovolených věcí užíval jen četby. Jinak jsme se drželi pohromadě v těsné uličce mezi dvěma dvojkami — sedělo se na lavičce nebo na doležených kavalcích. Mlčíváno se. Taky se zpívalo. Nevím už na čí podnět složil Zahradníček text pro vězeňskou potřebu k largu z Novosvětské:

Slzících očí teď milióny jsou,
které tvář drahou jim spatřit nemohou.
Ustrň se, Ježíši,
dopřej návrat nám k domovům svobodným,
k slunci, ke hvězdám.
Slzících očí teď milióny jsou,
které tvář drahou jim spatřit nemohou.
Od světa Tvého nás dělí krutá mříž,
z úzkostí žalárních prosby naše slyš.
Vrať otce synům svým,
syny matkám zas, rozkleň nad domovy pokojný svůj čas.
Od světa Tvého nás dělí krutá mříž,
z úzkostí žalárních prosby naše slyš.

Někdy v nedělním dopoledni, ale i jindy, přefákal nám svým zkráceným, trochu zrychleným, odpočívajícím dechem, jezž nabíral poněkud hlasitě, latinsky celou mši svatou, se svou svrchanou jasnou výslovností latiny, s občasným zvláštním akcentem na svou výraznou hlásku r. Kdykoli od té doby slyším od oltáře knězovo Hoc est enim corpus neum — musím myslet na Zahradníčka.

Jindy, dost zřídka, Křelinovi a mně říkal soustředěně a zajíkáve své básně, které do paměti skládal v kriminále — tenkrát nebyla tužka ještě dovolena. Dosud slyším jeho básnickou vizi pouti k Uhrínovu.

Do vězeňské knihovny mezi přehojné výtisky spisů Gorkého, Gottwalda nebo Majerové zabloudily (snad ze zabaveného německého majetku) i svazky Goetha a Storma; překládal si z nich; nemýlil-li se i Danta v originále.

Nestřelil by se, kdo by měl o Zahradníčkovi představu, že byl přísný, samotářský, tragický. Spíš než těžkomyslný, byl rád veselý, družný, nepokazil zábavu. Kdo ho znal dobře, to potvrdí. Na okraj debat přispíval krátkými, dobrořečně jízlivými, duchaplnými poznámkami. Tu a tam si liboval v masce užtěpacného ironika. V hrubostech nedobrovolně, demoralizační vězeňské pospolitosti se ovšem odrážel rytýřským chováním. Nabízel-li někomu ze svého dietního jídla, nabízel to téměř rozpačité, mimochodem, téměř jako štěstí pro sebe, přijme-li to obdarovaný. Tak se daruje. Svě služby nebo dobrodiní naprosto zmenšoval. Neměl rád, když se mu vzhledem k jeho tělesnému stavu prokazovaly ohledy. S úžasou pokornou skromností kontrastovala jeho pycha, po otci selská, po matce výsostně cívová. Oslovovali jsme ho většinou Jene, od Křeliny mušel strpět něžná oslovení Jeničku.

Odcházel jsem z Pankráce 23. srpna 1955. Řikali jsme si, že až se vrátíme z kriminálu, přineseme svým žněm několik růží, „za každý rok jednu“. Řekl jsem, že v nejbližším květinářství koupím pro manželku čtyři růže. „A ty — je abys mě hleděl přetrumfnout,“ loučil jsem se s ním v žertu trochu zadržlém.

Kdo měl toho dne odejít, zůstal ráno v cele, byl oholen, vyfasoval své civilní v kontumaci vyzhlené šaty. Nepustí tě z nápravného útavu jako vandráka. Ostatní vězňi odcházeli jako jiný den do práce (život šel dál). Zahradníček jako obyčejně v prvním dvojjstu. Zamaskoval dojetí. Osaměl jsem v prázdňé radejně, vyhlédl jsem za odcházajícími ze zamřížovaného okna. Před skladištěm rakví kvetly první astry. Za nimi jsem Jana Zahradníčka viděl v životě naposled.

Josef Knap

SNÍMEK PETRA HODANA

tor v Brně, zralý výsostný básník. Setkal jsem se s ním na podzim 1948 ve Starovickéhách na jižní Moravě. V bytosti stále útlé (ale ne už jinožsky útlé) byl utajen bojovný, britký duch. Vlasy mu začaly lehce šedivět. Divali jsme se jedněma očima po vinorodé podzimní krajině. A zase jsme většinou mlčeli.

Pať roku 1952, ale kdy? Bylo to v onen červnový den, kdy několik nás eskortovali, dva a dva připoutané k sobě železky, ruku v ruce, s doprovodem automatů a cvičeného vlčáka z Prahy do Brna? Anebo až v Brně ve dnech procesu? Ze začátku na pódiu před soudním tribunálem stál. Pak i oni pocítili rozpak před jeho malou postavou a byla mu přinesena židlice a snížena stojanová tyč s mikrofonem.

Po soudu jsme zůstali několik nehorších měsíců, vyhublí hladem, v Brně na Čejlu. Mohli jsme se vidět jen na vzdálenost, mlčky se pozdravit, v minutách společně vycházeli na vězeňském dvoře. Měl na své tělo dlouhý krok, chodil vzpřímeně, nikdy jsem ho neviděl se svě-

prostoru, pokud možno u okna: dával tomu přednost před přezimím.

Abys se aspoň na chvíli před usínáním distancoval od vězení a aby se mohl soustředit sám k sobě, přetahoval si prostěradlo přes hlavu. Zpod deky vyčnívaly nohy. Ubohé, obnažené, kostnaté, hubené nohy vězňovy. Když usnul, bylo slyšet jeho stálé, uklidnělé, tiché pochupkávání, jako když kočka pfeđe.

Ale než usnul? Měl raporem povoleno, že může mít u sebe fotografie svých tří malých dětí, synka a dvou ještě menších děvčátek — jinak se dopisy z domova nebo fotografie tehdy musely odvážet po dvou třech dnech. Měl tedy snímek pohlednicového formátu pořad u sebe v knize, kterou právě četl. Hlavně před usínáním — dotýkal se před námi obrázků klamavým pohledem, nepřiznaně, jako mimochodem. (Takhle záležali pod přikrývkou i jiní. Křelina třeba, se svými zprávami z domova, se zprávami o vystěhování manželky, c matčiny smrti, o dceřině svatbě. Vyčnívaly jen ty ubohé, obnažené, hubené nohy.

DIVADLO JIRIHO MAHENA ČTENÁRUM STUDENTA. Za 2 Kčs obdržíte v pokladně divadla vstupenku na generální zkoušku, která je v sobotu 6. dubna v 10.30 hod.

POUKÁZKA

POZVANKA STUDENTA NA PUVODNÍ NOVINKU: HRU VÍTEZSLAVA GARDAVSKÉHO, AUTORA KNHIVY BUH NENI ZCELA MRTEV.

JÁ,
JA
KOB

Fotografuje Karel Havlíček

Z TVORBY ULLO SOOSTERA

Estonský malíř Ullo Sooster se narodil v roce 1924 a v roce 1949 ukončil Tarsusskij umělecký institut. Vystavoval v Maněži v Moskvě roku 1962 a potom v Praze, v Polsku, v Itálii. Nyní má atelier v hlavním městě Sovětského svazu, kde jsme ho také navštívili. Je záhumčivý, odpovď na každou otázku dlouho váží. Teprve později a odjinud jsme se dozvěděli jednu z pravděpodobných příčin. „Prožil“ několik let ve vězení jako obět kultu osobnosti.

Jaké vlastnosti považujete u inteligentního člověka za hlavní a bezpodmínečné?
Jedinou vlastnost - jasnou mysl.

Pro tvůrčí pracovníky má velký význam úspěch. Co považujete za opravdový úspěch u člověka vašeho povolání a v čem vůbec vidíte význam úspěchu pro umělce?
Pokud si ho lidé, kterých si váží, také váží, může být, myslím, umělec spokojen.

A vy jste sám se sebou spokojen?
Ne.
Proč?
Nepodaří se mi vždycky to, co chci.

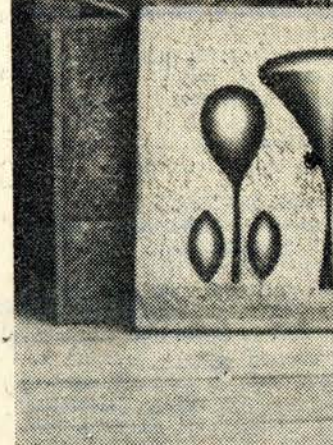
Co byste chtěl?
Je toho více. Ale hlavně bych chtěl pracovat tak, jak chci... Asi se mě teď zeptáte, co tomu říkáte...
Co tedy?

Je málo času. Den má pouze čtyřicet hodin. Je rozdíl dělat práci pro sebe a práci jinou. Mám na mysli tvůrčí práci. Na tu je málo času. Cítím, že mě předurčení je v olejomalbě. Ale musím dělat hodně knižní grafiku a se Sobolevem také kreslí film.

Otázka času je jistě velice důležitá. Je to otázka rozhodování, jak ho využít. Myslete, že je nějaký rozdíl mezi využíváním času u „normálního člověka“ a umělce?
O tom se mi nechce hovořit. Nikde jsme neslyšeli tak často pojem „abstraktní umění“, jako zde. Čím to asi je?
Je to taková šifra, kterou se dál nikdo nesnaží rozluštit, a kromě toho si ji každý vykládá podle svého.

Přesto se lidé kolem toho strašně moc nadiskutují. Na výstavě obrazů v Maněži se hádají před obrazy, které nejsou „fotografické“.
To všechno je moc složité.
Co děláte nejraději, když nemalujete?
Téměř vždycky maluji, jenom někdy si jdu sednout do mládežnické kavárny, kde poslouchám jazz, ale jinak jsem v atelieru skoro celých čtyřicet hodin.

Kdy jste byl nejšťastnější?
Jsem šťastný vždycky po slušném ránu.
Odlíšíte se nějak umělec od ostatních lidí?

Z TVORBY ULLO SOOSTERA

Každý člověk se domnívá, že je nejnórmálnější, o všechno to, čím se od něho liší druzí, považuje za nenórmální. Ale určitě nějaký rozdíl bude. Podle mne je ve větší schopnosti cítit a vidět svěžeji a ostřeji.

Takovou schopnost ale může mít i neumělec. Co je třeba k tomu, aby se umělcem stal?
Musí to umět vyjádřit.

Malíř Šima a řada jiných výtvarníků řekla, že v podstatě nevědí, co dělají. Domníváte se, že vy to víte?
Mohu víceméně říci, co dělám, ale bude-li výsledek jednoznačný pro všechny, budou-li mou práci chápat tak, jak bych si přál, to vědět nemohu.

Mohl byste se pokusit trochu to objasnit?
Domnívám se, že svět věcí se v základě formuje podle zákonů přírody. Strom roste tak, jak vítr fouká. Práci umělce vedou zase zákony lidské psychologie, estetiky, které se organizují už před člověkem ve stylu psychologické geometrie. Asi to není všechno, ale nevím, co bych ještě dodal.

Podle toho, co jsme měli možnost vidět, je pro vás jedním z hlavních symbolů života žena...
Obyčejně pracuji v sériích. Třeba série Ryby nebo série Vejce. Dělam je proto, abych hlouběji pronikl pod povrch věcí.

Proč jste si vybral právě taková témata?
Vejce, to je velkolepá forma už od přírody, a kromě toho má i filosofickou mnohoznačnost. Ryba - k tomu mám zase osobní vztah. Narodil jsem se na ostrově, a tak znám mořské živočichy dobře. Proto mě zajímají a proto je dělám. Přes věci, které znám, se snažím najít svůj vztah k psychologické geometrii a organizovanosti estetické. Vnitřní geometrie věcí je přece nějak esteticky organizovaná.

Často vidíme ve vašich dílech spojení ženy a koně. A dalším symbolem bývá i motýl.
Přesně nevím, ale zajímá mě, co je pro ně společné. Podle mne nevznikla lidská estetika, estetické citění, z ničeho jiného, než ze samého člověka. Když jsem si to uvědomil, začalo se mi dělat jasněji. Vždycky něco hledám. Žena má v sobě cosi lehkého, a to na mých obrazech symbolizuje motýl. Pro koně, stejně jako pro ženu, je to zase charakteristická bójčná ladnost. Snad jste mi porozuměli.

V jakých sériích budete v nejbližší době pokračovat?
Zajímají mě úskalí perspektivy. Perspektiva má neobvyklé vlastnosti. Chtěl bych se na ni podívat svěžeji, neboť perspektiva, podaří-li se jí zobrazit tak, jak bych si přál, bude znamenat nejen vyjádření pojmu geometrického, ale jeho prostřednictvím se může podařit umělecky vyjádřit i budoucnost...

Kdy jste poprvé namaloval obrazy?
Asi ve čtyřech letech.

Žena a kůň

ÜLLO SOOSTER

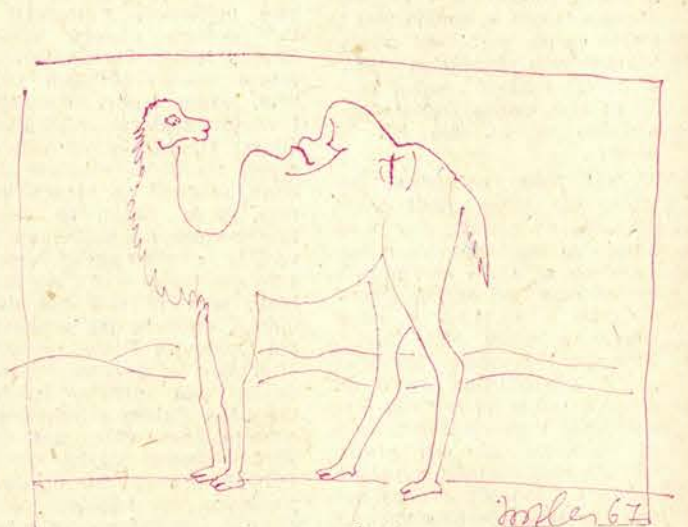
Kdy vstáváte?
Když se vyspím.
Které jídlo máte nejraději?
Řekl bych vodu, ale to by se asi nehodilo. Tak tedy řeknu rybu - kambalu.
Kdy se vám pracuje nejlépe?
Když už jsem tři hodiny pracoval.
Co nejraději pijete?

ÜLLO SOOSTER

Teď se to hodí: vodu.
Jaké dívky se vám nejvíce líbí?
Krásné.
Kterou knihu máte nejraději?
Každou novou, kterou ještě neznám.
Kterého umělce si nejvíce vážíte?
V tomto momentu mě nejvíce zajímá Magritte.
Koho máte nejraději z československých výtvarníků?
Zravého a Muziku.
Chodíte rád do kina?
Ano, ale chodím málo, mám málo času.
Bojíte se někdy?
Čert ví.
Cemu se nejraději smějete?
Ostrovtipu.
Rekněte nám svůj nejoblíbenější vtip.

Já je zapomínám.
Básník V. Nezval řekl, že dobrý básník musí umět napsat báseň na všechno, třeba i na slovo česnek. Domníváte se, že to jde aplikovat i na malíře. Že každý malíř by měl umět nakreslit i vtip. Mohl byste nám nějaký nakreslit?
Odpověď (přiložená kresba):

Kam byste jel nejraději na dovolenou?
Na svůj rodný ostrov.
Jel byste sám?
Ne, určitě bych si pozval hosty.
Máte auto?
Ne.
Chtěl byste je mít?
Mám tři losy, a tak ho možná vyhraji.
Jaké šaty nosíte nejraději?
Lehce obnošené.
V kolik hodin chodíte spát?
Různě. Když jsem unavený.
Spíte rád?
Nenávídím to.
Zdají se vám nějaké sny?
Ano.
Jaké?
Různé.
Máte dítě?

Ano.
Kolik?
Jednoho chlapce.
Chtěl byste mít ještě děti?
Ne.
Čím byste chtěl, aby byl váš syn?
Kominikem.
Hrajte na nějaký hudební nástroj?
Bohužel, jen na tranzistor.
Umíte zpívat?
Ano.
Jakou písničku máte nejraději?
Yellow submarine.
Kouříte?
Ano, ale brzy toho nechám.
Kolik cigaret vykouříte za den?
Dvacet.
Chodíte rád na houby?
Rád je jím, ale nerad je sbírat.
Líbí se vám minisukně?
Ano.
Koho ze svých přátel máte nejraději?
Malíře Jurije Soboleva.
Co nenávidíte?
Šon.
Jste pověrčivý?
Ano.

NAVRHUJEME ŽÁDÁME DOPORUČUJEME

Na fakultách - nejen v Praze - se ustávají různé formy studentské samosprávy, např. v Brně na UJEP se ustavil 12. 3. Spolek posluchačů filosofie jako nezávislá a samostatná organizace studujících a absolventů filosofické fakulty. Spolek chce prosazovat zájmy studentů, žádá obnovení akademických svobod apod. Situace ve studentském hnutí je zatím dost nepřehledná, každá fakulta se snaží o vytvoření neadekvátnější formy své samosprávy. 22. a 23. 3. se v Brně sešel aktiv zástupců fakult z celé republiky. O názorech tam přednesených vás budeme informovat v příštím čísle.

VŠV ČSM v Olomouci projednal všechny otázky pro a proti založení nové studentské organizace a došel ke třem možnostem:
1. zachovat ČSM po personálních a programových změnách;
2. ustavit fakultní studentské parlamenty;
3. vytvořit novou celostátní studentskou organizaci.
K těmto třem variantám se vyslovili studenti VŠZ v Praze [13. 3.] se vyslovili pro samostatnou studentskou organizaci. Zároveň odeslali otevřený dopis studentům Varšavské univerzity a Jagellovské univerzity v Krakově.

Rezoluce studentského parlamentu chemicko-technologické fakulty SVST v Bratislavě obsahuje podporu všech snah, které vedou k ozdravení politického života u nás, kritiku nejvyšších orgánů ČSM, které nehájí zájmy studentů a návrh na vytvoření studentských parlamentů na všech fakultách, jejichž zástupci budou členy VŠR.

Studenti košických vysokých škol přijali 15. 3. deklaraci, ve které žádají obnovu akademických svobod plně odpovídající představám o socialistické demokracii. Žádají, aby bylo vrženo nové světlo na případ tzv. svíčkové aféry z podzimu 1966. Dále žádají, aby byli znovu přijati na lékařskou fakultu všichni studenti, vyloučení kvůli této aféře. Žádají

důsledné dokončení demokratizace a vytvoření federativního státu Čechů a Slováků.

O tom, že ani střední školy nezůstávají stranou současné iniciativy svědčí dopis profesorského sboru SPSS z Podkovářské ulice v Praze. Ubitelé požadují přezkoumat a prodiskutovat celý systém školního vzdělání, který neodpovídá současným potřebám a vyzývají všechny školy I. a II. cyklu, aby se vyjádřily ke školskému problému. Ke svým profesorům se s vlastními prohlášením přidali i studenti.

Usnesení schůze komunistů FF UK Praha navrhuje, aby byla bez odkladu připravena celostátní diskuse o stanovách strany, aby stanovky byly pozmenšeny, a aby se změnil členstva projevit ve složení a práci vrcholných stranických orgánů podstatně větší měrou, než tomu bylo dosud. Žádají důslednou rehabilitaci obětí procesů padesátých let, a to jak komunistů, tak i nestraníků. Žádají revizi usnesení zářijového zasedání ÚV KSČ, týkajícího se IV. sjezdu spisovatelů. Souhlasí s úsilím studentů FF UK o organizaci studentské samosprávy.

FV ČSM přírodovědeckých fakult v Brně, Bratislavě, Košicích, Olomouci a Praze poslal otevřený dopis soudruhů ministrů vnitra [v době, kdy byl ještě ve funkci], ve kterém žádají, aby v budoucnosti nebylo vyžadováno vyjádření organizace ČSM při vyřizování výjezdního povolení do zahraničí, protože toto vyjádření je dnes pouze formální záležitost.

FV ČSM přírodovědecké fakulty UJEP Brno zaslal 3. 3. otevřený dopis soudruhů ministrů školství. Poukazují na zvýhodňování absolventů vysokých škol technického směru, kterým je udělo-

ván titul Ing. proti studentům univerzit, kteří zůstávají bez titulu. FV ČSM navrhuje, aby absolventům univerzit byl udělován titul MAGISTR, např. Magistr chemie, geologie... Tento titul by nekolidoval s titulem farmaceutickým [PhM].

V úterý 19. března ustavili pražští vysokoškoláci na shromáždění v budově filosofické fakulty **právní akční výbor**. Cílem práce tohoto orgánu je vyjadřovat názory studentů na současnou politickou situaci a aktivně se podílet na tvorbě studentské organizace. Shromáždění schválilo podstatné body programu, který akční výbor předkládá studentům a uchází se o jejich podporu.

1. Podporujeme politickou tendenci v komunistické straně, kterou dnes představují síly vedené soudruhem A. Duběkem.

2. Programově budeme prosazovat právní postulování souboru občanských práv a jejich institucionálních záruk.

3. V současné situaci požadujeme důsledné řešení kádrové situace na rozhodujících místech společnosti tak, aby tvorba programu nebyla brzděna konzervativními silami.

4. Žádáme důsledné provedení rehabilitace perzekvovaných osob a veřejný politický a morální postih viníků.

5. Odsuzujeme umělé rozdmýchávání neopodstatněných rozporů mezi studenty a ostatními skupinami mládeže.

6. Žádáme společnost a stranu o podporu a souhlas při tvorbě aktivní organizace studentů, která bude reprezentovat skutečné a zásadní názory na současnou společenskou situaci a bude součástí produktivní demokratické struktury společnosti.

7. Prvním našim požadavkem je požadavek na odložení voleb do národních výborů a novelizaci volebního zákona.

8. Hlásíme se k všeobecné deklaraci lidských práv přijatých v OSN v roce 1948. Tato se stává základem našeho dlouhodobého programu.

Akční výbor pražských studentů zahájil hned po schválení svého programu práci na jeho realizaci.

Studenti o sobě

Před dvěma lety byly známy první výsledky sociologického šetření, které o prázdninách 1965 prováděli spolupracovníci vysokoškolského výboru KSC mezi téměř 1800 posluchači čtvrtých ročníků pražských vysokých škol a fakulty Vysoké školy zemědělské z Českých Budějovic, kteří v té době byli na vojenských soustředěních. Vzhledem ke svému charakteru nemohli být materiál dříve zveřejněni; dnes je to možné. Přesto, že se některé věci pravděpodobně změny, neztratili průzkum na zajímavosti. Z obsáhlé závěrečné zprávy, kterou zpracoval Antonín Matějovský, odborný asistent sociologie na CVUT, je bohužel v článku možné uvést jen část.

V zahraniční literatuře bývají studenti charakterizováni jako zvláštní společenské skupiny, které se od ostatních vrstev mládeže liší především zvýšenou vnímavostí k aktuálním politickým otázkám. Bývají charakterizováni jako vrstva, která díky úzkému kontaktu s novými poznatky vědy a techniky i vzhledem k menší svázanosti s formální organizací společnosti znamená citlivější ideje, které jsou ve vzduchu, jsou jakýmsi barometrem společenských tlaků a napětí.

Také z první části zprávy jasně vyplývá vysoký stupeň zájmu o politické problémy mezi dotazovanými studenty.

VZTAH STUDENTŮ K POLITICE

Většina studentů hodnotí perspektivu socialismu většinou optimisticky a silně akcentuje myšlenku, že socialismus poskytuje mnoho dosud nevyužitých možností pro další rozvoj společnosti. Hodnocení socialismu jako relativně optimálního uspořádání společenských vztahů je prováděno kritickým pohledem na současnou úroveň praktického využití těchto možností.

V druhé části - politické názory a postoje studentů - v názorech na perspektivu socialismu a kapitalismu odpovídali studenti na otázky:

1. Je možno podle tvého názoru vést společnost a zasahovat do jejího chodu?
2. Má v tom směru větší možnost kapitalismus nebo socialismus?

Pokud jde o první otázku, 27% studentů se domnívá, že je to zcela možné, 63%, že je to možné v určitých mezích, 8% jen ve velmi omezeném rozsahu, 1% to považuje za nemožné, zbytek neví.

Pokládáme-li odpověď - společnost lze vést - za určitých mezích za „správné“ postavení úlohy subjektivního faktoru, pak výše uvedené odpovědi potvrzují předpoklad o reálné orientaci studentů v problematice řízení společnosti.

V druhé otázce, zda má větší možnost kapitalismus nebo socialismus, se studenti vyslovili pro socialismus 52%, kapitalismus 15%, 21% se domnívá, že neexistuje rozdíl, 10% neví a 2% jsou bez odpovědi.

O tom, jak studenti hodnotí tehdejší etapu vývoje naší spo-

lečnosti, nás informují odpovědi na otázky: Využívá naše společnost všechny možnosti, které socialismus má? Má nějaké návrhy, co by se mělo změnit v celé naší společnosti? Domníváš se, že nová hospodářská soustava bude znamenat zvrát v našem národním hospodářství?

První z otázek umožňuje postihnout rozdíl mezi možnostmi, které socialismus jako dosud nepokrokovější systém uspořádání společenských vztahů poskytuje a jejich využitím v praxi naší společnosti. Odpovědi studentů potvrzují domněnku o optimistickém hodnocení možnosti socialismu ze strany studentů. Zároveň nás informují o poměrně vysoké kritičnosti studentů, pokud jde o realizaci těchto možností u nás.

Z dotazovaných téměř 1800 studentů se jen 2% domnívá, že naše společnost plně využívá možnosti socialismu, 18% že je využívá jen z části, 59% že je využívá málo a 15% že jich nevyužívá vůbec. Ostatní nevědí nebo neodpověděli.

Na základě údajů i ostatních odpovědí, lze formulovat hypotézu, že čím lepší, optimističtější je hodnocení socialismu v rovině teoretického modelu společenského systému, tím kritičtější je posuzována současná realita socialistické společnosti.

Zajímavé jsou odpovědi na otázku, či politických názorů si studenti nejvíce váží. Na prvních třech místech pořadí se objevují politické názory přátel (43%), učitelů (42%), jiných politických osobností (34%), čtvrté místo stabilně zaujímají politické názory rodičů (29%), a teprve poslední místo zaujaly politické názory představitelů naší společnosti (16%).

Není vyloučeno, že kritičnost je jedním z důvodů, který při hodnocení politických názorů studenty, odsunul politické názory představitelů naší společnosti na poslední místo.

POLITICKÁ AKTIVITA STUDENTŮ

Nepřímou informaci o politické aktivitě studentů je možné získat zpracováním odpovědí na otázky:

1. Označ důvody, pro které mnozí studenti odmítají přijmout jakoukoliv funkci.
2. Označ nejvýznamnější důvody pasivity studentů na schůzích.

Také z formulace otázek lze předpokládat, že odpovědi zahrnují i určité sebezhodnocení. Podle názorů studentů, získáváme následující pořadí důvodů proč odmítají přijmout jakoukoliv funkci:

- 1. dávají přednost využití času pro své osobní zájmy 71 %
- 2. považují funkce za zbytečné 56 %
- 3. studium jim zabírá příliš mnoho času 21 %
- 4. ostatní studenti si funkci neváží 19 %
- 5. mají strach z odpovědnosti 7 %
- 6. domnívají se, že na funkce nestačí 6 %

Na druhou otázku, tj. jaké jsou nejvýznamnější důvody pasivity na schůzích, odpovídají studenti takto: 76% jich neví, že by jejich vystoupení mělo nějaký účel, 35% se bojí vystoupit s kritickými názory, 24% nediskutuje z pohodlnosti, 17% nezajímají problémy, které se projednávají, 16% se ostýchá vystoupit před větším počtem osob a zbytek nezná problematiku, která se projednává.

Zpracované výsledky šetření pouze dokládají, že mezi studenty převažuje orientace na vlastní osobní zájmy a nedůvěra k možnosti efektivně vlastní aktivní účasti ovlivňovat společenský proces. O potenciálních možnostech společenské aktivity studentů informují odpovědi na otázku: Domníváš se, že ty osobně máš možnost nějak ovlivňovat vývoj naší společnosti?

S navrženou odpovědí má souhlasit 9%, 28% se domnívá, že má jen v výjimečně nejvyšší počtu nemám vůbec označilo 61% a jen 2% neodpovědělo.

Rozporný závěr o poměrně vysokém stupni rezignace studentů na osobní účast při řešení politických otázek platí i přes zjištěný vysoký stupeň zájmu o politické problémy a obsah politických názorů. To nepřímou potvrzuje, že vždycky byla a patrně bude menší část studentů, kteří se aktivně angažují. To je konečně i výsledkem praktické politiké zkušenosti z období zvýšené aktivity studentského hnutí. Tento rozpor dále nepřímou naznačuje vnitřní nechuť k formálnímu pojetí politické činnosti „nedůvěra k možnostem vlastní účasti na praktickém dění“.

HODNOCENÍ POLITICKÝCH INSTITUCÍ

Srovnání odpovědí na předchozí otázku s odpověďmi na otázku, která v dotazníku bezprostředně následovala, tj. jaký vliv má strana/organizace na život studentů, dovoluje interpretovat údaje jako ocenění vlivu strany především na činnost kateder, školského aparátu atp.

Další otázka - jaký vliv má strana/organizace vaší fakulty na život studentů? - byla zodpovězena takto:

- a) ovlivňuje trvale velkou část studentů 2 %
- b) ovlivňuje velkou část studentů čas od času 5 %
- c) ovlivňuje trvale jen menší část studentů 25 %
- d) ovlivňuje jen čas od času menší část studentů 19 %
- e) nemá na studenty téměř žádný vliv 26 %
- f) nevím 22 %
- bez odpovědi 1 %

Skutečností, že stranické organizace na vysokých školách stále preferují práci mezi učiteli na úkor práce mezi studenty je notoricky známá. Není tedy překvapením značný rozdíl mezi oceněním vlivu strany na studenty a učitele.

CSM A STUDENTI

Vztah studentů k organizaci CSM na vysokých školách je dnes pravděpodobně ještě aktuálnější, nežli tomu bylo před dvěma lety, z hlediska tehdejší politické situace.

Byly položeny otázky, kde studenti hodnotili, jak CSM zasahuje do provozu školy v záležitostech, týkajících se studentů, účinnost těchto zásahů a vhodnost dosavadní organizační struktury CSM na vysokých školách.

Na otázku, zda organizace CSM zasahuje do provozu školy v záležitostech, týkajících se přímo studentů, odpovědělo 25%, že většinou zasahuje, 30% se domnívá, že zasahuje výjimečně, 27% dotazovaných se domnívá, že nezasahuje, 17% neví a 1% zůstalo bez odpovědi. Přitom se vyskytly značné rozdíly v hodnocení na jednotlivých vysokých školách. Předpokládá se, že studenti do odpovědi na otázku vnášeli i svoje stanovisko k organizaci CSM. V tom případě rozdíly v názorech na CSM lze vysvětlovat nejen stavem organizace na fakultě, ale i subjektivním zhodnocením významu CSM pro studenty jednotlivých fakult.

Na otázku účinnosti zásahů odpovědělo 8%, že se domnívá, že jsou většinou účinné, 43% je pokládá za neúčinné „někdy“, 23% za většinou neúčinné a 23% neví.

Jestliže bylo zjištěno, že čtvrtina dotazovaných studentů předpokládá, že CSM zasahuje nebo by měl zasahovat do provozu školy, v otázce účinnosti jeho zásahů, vládně značný pesimismus.

Daleko jednoznačnější byly interpretace poznatků získaných otázkami, které směřovaly k zjištění názorů na současnou organizační strukturu CSM na vysokých školách. Názory studentů k této otázce vyplývají z jejich odpovědi na otázku: JAK SE PROJEVILA PRÁCE VYSOKOŠKOLSKÉHO VÝBORU CSM V PRÁCI VAŠI ORGANIZACE A DOMNÍVÁŠ SE, ŽE ZŘÍZENÍ SAMOSTATNÉHO VYSOKOŠKOLSKÉHO ORGÁNU BYLO SPRÁVNÉ?

Na první otázku převážná většina odpovídá: činnost organizace se nezměnila 72%, 17% se domnívá, že se zlepšila, jen 2% ji označuje za zhoršenou a 9% neodpovědělo.

Nepatrné procento názorů, které v této souvislosti připouští zhoršení, je sice pro VV CSM dosti lichotivé, daleko méně je ovšem příznivé velké procento studentů, kteří uvedli, že se činnost nezměnila. V tomto názoru se studenti rázných vysokých škol shodují.

Na otázku, zda by bylo správné zřizovat VV CSM, odpovídá 51% kladně, 10% se domnívá, že by to bylo zbytečné, 36% neví a 1% neodpovědělo.

Logický rozpor, kdy se postavení vysokoškolského výboru považuje za správné, přestože většina nepozoruje zlepšení činnosti CSM, je možné z malé části vysvětlit krátkou existencí VV CSM (dva roky) a dále tím, že studenti 4. ročníků jsou již více zaměřeni na závěr studia.

Diference vyplývá také z toho, že schválení cesty, kterou zahájilo založení vysokoškolského výboru CSM, bylo motivováno jinými důvody, než snahou o zlepšení činnosti CSM. Mezi studenty převládala velká kritičnost k práci CSM, která u některých vedla k jeho odmítnutí nebo k návrhům na totální přeměnu v organizaci, která bude lépe splňovat požadavky a zájmy studentů. V této době však nešlo o to, zda CSM ano či ne, ale zda bude CSM schopno přizpůsobit se novým podmínkám, požadavkům, zájmům a potřebám i myšlení mladých lidí.

Z další části šetření vyplývá malá důvěra v možnost uplatnění studentských zájmů na půdě Československého svazu mládeže. Zároveň se projevuje poměrně silná tendence, hledat řešení ve vytvoření relativně samostatné studentské organizace. Tato tendence je vyjadřována různými způsoby - podle autorů šetření byl rozdíl mezi např. požadavkem speciální studentské organizace, případně požadavkem autonomie studentů a požadavkem vytvoření federalizované organizace mládeže jen kvantitativní. Tento rozdíl spočívá i dnes v různém stupni promyšlení stejného požadavku.

Také celostátní studentská konference v roce 1965 požadovala federalizaci CSM a možnost svobodné a otevřené výměny názorů v této organizaci. Slo o dynamické pojetí jednoty, v jejím rámci by bylo možné překonávat a ne potlačovat rozpory. Možnosti, kterou CSM na vysokých školách měl, se však nevyužilo.

Je možné předpokládat, že existující oficiální koncepce činnosti CSM (tak jak je vyjádřena například ve sjezdových materiálech CSM, a jak se projevovale až do nedávné doby), znesnadňovala a dnes již znemožnila, aby studenti akceptovali ty prvky v práci orgánů CSM na vysokých školách, které vlastně realizují studentské představy o jejich organizaci. Zdá se, že uskutečnění federalizace by bylo možné jen v organizaci nového typu.

mladá móda

zde

v malých seriích v originálních modelech v mladistvé linii v šokových barvách

DAREX PRAHA

GÓL O TÉTO DOBĚ

K ČLÁNKU „NÁZOR REDAKCE K SITUACI MEZI VYSOKOŠKOLSKOU MLÁDEŽÍ“

Rád bych připojil i svůj hlas k silám, jimž jde o pokrok a pravdu. Předpokládám, i když redakce v závěru článku hovoří o studentech, kterým chce umožnit říkat pravdu, že nemá na mysli jen studenty, a proto nabídky využívám.

Především vidím, že názory angažované části studentské veřejnosti mají „kupodivu“ dosti stýněných bodů s názory určitého okruhu svazáckých funkcionářů a vůbec mladých lidí v armádě. Musím poznamenat, že nejde o podobné názory. Díky tomu se podarilo do jisté míry dosáhnout respektování specifiky organizace svazu mládeže v podmínkách armády. Přinejmenším totiž bychom přáli i studentskému hnutí, které představuje výrazně vyhraněnou část mládežnické organizace.

Jestliže studenti chápou „stanovisko předsednictva ÚV CSM k některým aktuálním problémům mezi pražskými vysokoškoly“ jako snahu začarvat, co se děje, před definitivní roztržkou, rád bych připojil svou poznámku. Jde o problém uplatňování demokracie ve volbě orgánů. Nedovedu posoudit skutečnou demokratickou volbu soudruha Zavadila za předsedu ÚV CSM. Nesetkal jsem se však od V. sjezdu s člověkem, který by jeho zvolení bral jako pozitivní fakt.

Poměrně soudruha Neuberta k důslednému prosazování diferencovaného přístupu k jednotlivým sociálním a vědovým skupinám mládeže znám dobře z roku 1966. Tehdy o jakékoliv federalizaci odmítl diskutovat s kýmkoliv. Právě proto mě překvapila některá jeho veřejná vystoupení v posled-

ní době. Nezbývá než věřit, že k nim nebyl doveden stále stoupající tlakem svazácků zdo, nýbrž svým vlastním přesvědčením. V opačném případě bychom byli svědky paradoxní situace. Totiž v mnoha projevích vedoucích funkcionářů jsme mohli slyšet, že značná část členstva se jen veze, že aktivně nepřispívá k plnému životu Svazu. To snad by nebyl takový hřích, jako eventuální zjištění, že vedoucí funkcionáři nejenže sami nevedou, nýbrž pouze manévrují pod tlakem masy, který se nyní stupňuje. Věřím, že doba, kdy bylo možno vedení zaměřovat za manipulací, mizí v nenávratno.

K dalším otázkám. Přístup pracovníků aparátu bude opatrnější do doby, kdy se podaří na úkor centralismu či lépe řečeno v zájmu úspěšného centralistického řízení zvýšit míru demokracie. Se značnými rozpaky jsou brány aparátém na vědomí požadavky členů. Ovšem bez rozpaků je prosazována linie shora. Tato linie, která vychází z programu činnosti Svazu jako organizace, univerzálně řešící problém mnohostranné činnosti mladého člověka, nedovoluje plněji řešit pouze některé. Patrně i zde by prospělo uvědomit si, že někdy méně znamená více. Jinak řeči o „plném“ životě organizací CSM budou jen iluzorními.

Navrhovaná řešení situace v článku jsou logická. Ovšem věřím, že v případě odchodu ně-

kterých funkcionářů ÚV CSM měla by studentská i ostatní mládež více možnosti prosadit své zájmy vůči ostatní společnosti v rámci jednotné organizace. Pak by šlo spíše o jednotu akcí než proklamovanou.

Ke stranickému vedení: S návrhy lze souhlasit, leč nebezpečné je hovořit o řízení. Domnívám se, že strana taktním vedením dosáhne daleko více než řízením.

Nechci končit agitací, je-li však řeč o vztahu studentů ke straně, alespoň toto. Nejsou-li námitky proti programu strany ani proti podstatě řízení, zbývají tedy námitky proti uskutečňování tohoto programu a proti některým členům jako nositelům „manipulace“. Samotné distancování se od strany jako představitelky pokrokového společenského pohybu, tedy nic nezlepší. Změnit zde mohou něco jen lidé. Myslím, že právě v současné době je třeba, aby ve straně bylo hodně přímých a počtivých lidí. Čím více se jich zde sejde, tím lepší bude i její politika. Nejvíce ze svých cílů (naprosto nemyslím jen osobní) do budoucna každý z nás může uskutečnit právě nyní. Ze není lehké být dnes komunistou, nemusím připomínat, ale myslím to dobře. Stát bokem je lehké. Progressivní vedení ve straně dnes potřebuje podporu a nepochybují, že mládež mu ji ve svém vlastním zájmu nezájstně poskytne.

Naprotiřek **JINDRICH CUPÁK**

ODPOVĚDNÁ ODPOVĚDNÁ

OTÁZKA: MOHOU U NAS BYT SNOUBENCI ODDANI I TEHDY, KDYZ JEDEN Z NICH JE MIMO ÚZEMÍ REPUBLIKY?

(Otázka L. C. z Příbrami)

ONV může ze závažných příčin povolit, aby prohlášení snoubence, že vstupuje do manželství, učinil jeho zmocněnec. Tohoto způsobu lze použít např. v tom případě, že snoubenec je v nemocničním ošetřování, nebo v cizině. Plná moc však musí být písemná, musí obsahovat přesné označení zmocněnce, obou snoubenců, dohodu o příjmení snoubenců a prohlášení, že zmocniteli nejsou známy okolnosti, vylučující uzavření manželství. Rovněž musí obsahovat prohlášení snoubence, že je mu znám zdravotní stav partnera. Podpis na plné moci musí být ověřen. Když uzavírá československý státní občan manželství s osobou, která nemá naše státní občanství, je třeba k žádosti o uzavření manželství připojit souhlas ministerstva vnitra nebo orgánu jim pověřeného.

V dalších číslech očekávejte:

■ BYLI VŠICHNI LIDÉ ODPOVĚDNÍ ZA „PRÍZNAKY“ V DOBĚ KULTURNÍ ZBAVENÍ MOCI? JAKÁ JSOU JEJICH JMÉNA. PROC NEBYLA NIKDY ZVEREJNĚNA A JAK BYLI POTRESTÁNI? JE MOŽNÉ, ŽE NĚKTERÍ DO SUD SÍDÍ NA ODPOVĚDNÝCH MÍSTĚCH A MAJÍ DALE „MOC“?

(Otázka M. V. z Č. Budějovic)

■ ZAJÍMALO BY MĚ SOUČASNÉ MÍSTO POBYTU, PRÁCE A JINÉ ZAJÍMAVOSTI O N. S. CHRUSČOVŮVI PO JEHO ODCHODU Z KREMLU.

(Otázka M. G. z Č. Královky)

■ JAKÉ PLATY A VZDĚLÁNÍ MĚLI PREZIDENTI ČSSR?

(Otázka J. Č. z Mostu)

FÓRUM

Pan Pinkus dostal večer telegram, že jeho tchyně zemřela.

„Bože, bože...“ vzdychal, „to budu zejtra rozčilený...“

(Z Židovských anekdot, které sestavil Karel Poláček.)

(Ze života lektora doučovacího kroužku.) Jožovy oleje, Joža přednáší své verše, Joža se slavnostně strojí, Joža na banketu, na kterém mu lektor ÚV Svazu lektorů DK A. Hradecký předal Leninův odznak, Joža lektoruje široký, zdravý proud.

SNIMKY VÁCLAV CHOCHOLA

výlet za naivitou

Listovali jste někdy v zažloutlých stránkách předbřeznovských veršovanek, v nichž slova klopotně spějí k rýmu, který je jediným a naprosto postačujícím tajemstvím poezie? Z národních veršovníků opusů jako „ukápla jí slza horká jako síra (a zem, na níž ukápla, zdá se být pyře)“ se stali veršovníci okresní a obecní a je jich stále dosti.

Mezi všemi se tyčí veršovník cechovní, našim čtenářům už známý, Joža Mrázek-Hořícký, pětáctiletý let poéta laureatus cechu výtvarnického a navíc malíř-naivista. Píše si a maluje, aniž si sebemeně láme hlavu s literární či malířskou technikou, prostě tak, jak se mu chce a jak mu to jde.

Osvětový dům v Benešově mu uspořádal výstavu jeho 46 olejů, pastelů a temper a zároveň mu vydal cyklostylovaný katalog s Louskáčkem básní a životopisem Mistrovým.

Z něho se dovídáme, že Joža Mrázek-Hořícký, dnes bezmála dvašedesátiletý, býval v mládí přidavačem u zedníků a dlaždičů, mlékařským kočím a krmičem hus v Libuši. „Tak poznal život ve všech podobách. Vyzbrojen takto, začal svou vzestupnou dráhu modela umělce.“ Tím historickým mezníkem v Mistrově životě se stal rok 1929, kdy byl přijat jako model na Umprum a po roce na AVU.

Národ sobě libuje,
chléb, obilí slibuje.
Budeme se dobře mít,
nebude nám smutno.
Rolníci ztvrdne ruka,
budeme mít těsto.
Pětilletky strany –
reakci zvoni hrany.

Nebo z ódy na sochaře Wagnera:

Jako živé jsou tvé sochy,
v posluchačích máš pak dobré dívky, hochy.
A aby nebyla žádná váda,
máš výtečného asistenta jménem Picha Láda.
Ať tu žádný nevzdychá.

Vytvořil jsi geniální pomník Smetany Bedřicha.

Jsou to pro nás velké slasti,
neb tvoříš Karla Člověka, Otce vlasti.

A že máš silnou, tvrdou pěst,
volám Tobě: Práci Cest!

Se stejným vášnivým patosem uctívá nás poeta i Velikého Mistra Krajiny Otakara Nejedlého:

Jsi naší Vlasti chloubou!
Ten, kdo to neví, je velký trouba.
V srdcích básníků však hárá i svatý cit lasky:
Rety tvoje sladké libám v duchu,
zni mi přitom přenáravně v uchu.

V neděli 4. února přijel na vernisáž osobitých malůvek do Benešova autobus umprumáků a jejich přátel, kteří s místními návštěvníky přeplnili výstavní síň tak, že pianista při nejlepším vůli nepronikl ke klavíru, na němž měl doprovázet zahajovače. Byl jim sám Joža Mrázek-Hořícký.

Marie Ahlströmová

HOROSKOP

13. TÝDEN, PLATNOST
OD 23. 3. DO 2. 4.

BERAN (21. 3. – 20. 4.)

Velice rádi začínáme slavnostně náš „Jízdní řád“. Druhé dvě třetiny typů A*) a první část typů B – oslavují své narozeniny. Gratulaci tentokrát „vylepšujeme“ velice příznivou prognózou. Zdá se, že ta „třináctka“ (na první straně) vám přinese štěstí!

BÝK (20. 4. – 21. 5.)

Z Býků na tom budou dokonce velmi dobře jedinci ze skupiny A a B. Ale ani skupina C si nebude nářkat. S chutí se můžete pustit prakticky do všeho. Páje vám „to“ od ruky a ještě navíc „z toho“ budete mít radost. Jenom včas „do toho, do toho...“

BLÍŽENCI (21. 5. – 21. 6.)

Z Blíženců se mohou se šťastnými předchozími svězt předevšim Áčka. B a C by si zatím mohli fádne „zahněrovat tretry“ a nacvičovat start. K ostrému startu budou mít velmi brzo příležitost – a jde jenom o to, aby pak nezaspali!

RAK (21. 6. – 23. 7.)

Místo – Raci na tom nebudou nejhůře, bude asi přesnějši napsat – Raci na tom nebudou zrovna nejlepší. Je to totiž a není to totiž. Při své vrozené citlivosti nám jistě porozumíte. Nemáte důvody k zoufalství – ale moc se nenasmějete!

LEV (23. 7. – 23. 8.)

Lvi udělají nejlépe, budou-li se umět v pravý čas potěšit z prvních pozdravů jarního slunce. Zbytečně se nehoňte, ale také zbytečně neupadejte na duchu! Hlavně skupina A by měla udělat kus poctivé práce a třeba i „nelví“ práce. B a C v mírném pohovu.

PANNA (23. 8. – 23. 9.)

V tomto období máte možnost zavádět novoty a citově působit na širší okolí. Můžete vhodně pužit svého daru „promlouvat k lidem“. Využijte vhodně „tvůrčí síly“, kterou budete ve zvýšené míře zásobeni! Předem počítejte s únavou i depresemi!

VÁHY (23. 9. – 23. 10.)

V tomto období samy Váhy, ale i mnohé kolem Váh bude „na vahách“! Snažte se všechno posuzovat zdravým rozumem a spravedlivě! Procházejte dobou, která vám pomůže získávat potřebnou pevnost, rozhodnost a důslednost. Je třeba se nebát!

ŠTÍR (23. 10. – 22. 11.)

Ze Štírů by na sebe měla dát pozor skupina A. Typy B a C budou „těžistěm“ na svém průměru. Všichni Štíři by však měli trochu krotit svou náladovost a vědomě se bránit přechodným poklesům „duševní hladiny“. Radujte se i z drobných úspěchů!

STŘELEC (22. 11. – 22. 12.)

Střelci by neměli zapomínat na své dobré kmenové vlastnosti, čestnost, poctivost, moudrost. Měli by si včas uvědomovat, že každé neupřímné, spekulativní, „zoviálně prázdné“ jednání se svěmu „původci“ nutně vymstí. Choleričnost už moc nezachrání!

KOZOROH (22. 12. – 20. 1.)

Kozorozi by se měli zabezpečovat proti nárazům „jarních bouří“, které mohou očekávat. Měli by si včas a hlavně rozumně vyhledávat své místo, ale potom stát důsledně a přísně na svém! Tak se mohou stát vzorem pro své méně rozhodné okolí!

VODNÁŘ (20. 1. – 19. 2.)

Významnou úlohu mohou v tomto týdnu sehrát Vodnáři B. Spolu s Berany a Býky [A a B], jsou tentokrát nejharmoničtější aspektovaným úsekem Zvěrokruhu. Pomáhejte všude tam, kde je třeba vaší schopnosti „umět se dobrat prvotních principů“!

RYBY (19. 2. – 21. 3.)

Kdybychom uvažovali jednotlivá znamení jako celky, budou na tom nejlépe Ryby. Věřme, že se to projeví opravdu v dobrém slova smyslu. S většinou zřikáním se něčeho a sebeobětováním se řada problémů uspokojivě nevyřeší! Soustřeďte se k číslům!

*) Pro opětovné dotazy opakujeme, že rozdělení jednotlivých znamení na typy nebo skupiny A, B a C odpovídá rozdělení jejich zrozených od první, druhé nebo třetí třetiny časového úseku, uváděného v závorce za jejich názvy.

*) Datum určitého předělu bude 28.–29. března.

XII. Astrologie začala vznikat už někdy v dobách, kdy si člověk poprvé všiml analogií mezi tím, co se „odehrává“ na nebi, a mezi tím, co tomu „odpovídá“ na zemi, analogií mezi MAKROKOSMEM a MIKROKOSMEM. Začala se rozvíjet ruku v ruce s přesnějším a přesnějším pozorováním jeva na zemi i na nebi – s rodící se geometrií, geografii, fyzikou – astronomií a metafyzikou.

Požadavek co možná nejpřesnějších astronomických údajů nutil „špičky“ tehdejší „vědy“ k ne-

predstavitelným výkonům. Astronomická pozorování a z toho plynoucí deduce předstihly svou dobou natolik, že se s tím nedovedou vypořádat ani smířit mnozí současní akademici! Ačkoli se před mnohými z nich donedávna (prakticky „do věrejška“), nesmělo vůbec ani vyslovit slovo „astrologie“ – byli (a jsou!) ochotni vážně dumat „o možnostech návštěv z jiných planet“, (třeba na základě fresek děčanského kláštera v Jugoslávii), „o zavlčení vysoké civilizace z kosmu“, (Jižní Amerika, Antarktida, Atlantida), „o záhadných planetoletech, kosmonautech a odpalovacích rampách“, (Japonsko, Tassilie, Baalbek), „jejich startech i katastrofách“, (Sodoma, Gomora, Sibír – tunguzský „planetolet“), a vůbec jim nevadilo a nevadí, že právě jejich informace a úsudky jsou mnohdy přímo „do nebo volající“!

Daleko horší je však skutečnost, že jsou i v současnosti stále znovu ničena díla, která by mohla vést k objasnění různých záhad, k vysvětlení symbolů, ke zjištění dávných pozorovacích dat a okolností. A nejenom „zabem času“ nebo nevědomostí! Vyprávěl vám už někdo o sigirijských freskách?

Sigirija je vesnice, ležící asi 160 km od Kolombu na Cejloně. Jmenuje se tak podle „Lvi skály“, žulového 200 m vysokého masivu, který se zvedá v její blízkosti. Na jeho vrcholku byl v 5. stol. n. l. postaven královský palác a místo samo je spojeno s nejslavnějšími pověstmi historie Cejlonu. To je však trochu jiná záležitost.

Na vrchol skály, upravené do podoby ležícího lva (že by další sfinxa?), vede mezi jeho předními, nataženými tlapami schodiště. Vyústě nad převisem chráněnou galerii, kterou po délce vrboubi zeď s vyleštěným povrchem, známá „Zrcadlová zeď“. Je pokryta gravíry slavných sigirijských krasavic. Několik metrů nad galerií je ve skále ohromná dutina, v níž byly nalezeny proslulé sigirijské fresky. Jakoby z oblak vystupuje 22 postav žen s mohutnými nádry a útlými pasy, mezi nimi i krasavice bílé pleti. (Patrně jde o vyobrazení někdejších posvátných 22 „měsíčních stanic“.) Barvy minimálně 1500 let starých fresk, bílé, červené, žluté, zelené, jsou tak svěží, že se vám chce ohlížet po paletě, kterou tu snad musel malíř teprve včera odložit.

Promiňte nám mylnou informaci. Barvy totiž byly svěží! V noci ze 14. na 15. října 1967 nejništější pachatelé přímo „vědecky“ dílo zničili. Sekerou a olejovou barvou. Ptáme se s vámi – proč?